

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Lifsbilder från finska hem 1

Author: Minna Canth

Translator: Rafaël Hertzberg

Release date: February 6, 2007 [eBook #20518]

Most recently updated: January 1, 2021

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LIFSBILDER FRÅN FINSKA HEM 1 ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders.

LIFSBILDER FRÅN FINSKA HEM.

I.

BLAND FATTIGT FOLK.

Minna Canth.

Bemyndigad öfversättning från finskan af Rafaël Hertzberg.

Först publicerad av
G. W. Edlund 1886.

I.

Anni var sjuk. Hon slöt under hela natten ej sina ögon, utan klagade och vändades i sin vagga. Modren satt och vakade hos henne, vaggade och sjöng. Allt emellan tog hon henne på sina armar och vyssade henne sakta; hon försökte bjuda henne bröstet, försökte trycka henne ömt till sig och lugna henne genom smekningar. Allt var förgäfvets. Barnet vred sig och gret ständigt. Munnen var het, den lilla

kroppen brände och andedrågten var flämtande. Och det fans ej ens ljus. Den lilla talgljusstumpen brann redan på aftonen slut; vecken plumsade ned i pipan ock slocknade. Mari blef med sitt sjuka barn i det svarta mörkret. Ett par tårar perlade fram i ögonen, men hon torkade bort dem och försökte svälja ned den bittra förtviflan, som tillsnörde hennes strupe. Det blef ju i alla fall ej bättre af att gråta, det visste hon af gammalt. Det lindrade visserligen för en liten stund, men hvad gagnade det, då ögonen i stället började värka.

Natten var lång och syntes aldrig vilja taga slut. Rummet kändes kallt. Hon satt på sängkanten med en kort kjoltrasa omkring sig. De bara fötterna hängde ner, och hon frös om dem, men hon brydde sig ej om att stiga upp och söka strumporna, ty hon var van att slita värre ondt och fäste sig ej vid en sådan småsak. Vål skulle hon gerna hafva rätat ut sin trötta kropp i sängen, men det kunde hon ej för Annis skull.

Mannen låg åt väggen till och snarkade. Han vaknade ej en gång under hela natten, fastän barnet qvidde. Först när det dagades vände han sig på andra sidan och öppnade i det samma litet på ögonlocken.

— Hvad felas barnet? frågade han.

— Det är säkert sjukt.

Mannen hörde knappast svaret. Han hade somnat på nytt. Djupt insomnade voro äfven de äldre barnen, flickan Hellu och gossarne Petu och Ville, hvilka lågo på golfvet. Deras täcke var tunt. Modren bredde sin kofta öfver de yngre, Petu och Ville. Hon nändes ej väcka ens Hellu ännu, utan gick hellre sjelf att hemta ved från lidret, för att kunna göra upp eld i spisen, lemnande Anni att under tiden sköta sig sjelf. Men när hon kom tillbaka med veden, var Hellu redan på knä bredvid vaggan, klappade i händerna och lirkade på tusen sätt med lilla Anni, som utan att bry sig derom skrek så, att hon var nära att qväfvas. Modren kastade vedklabbarne ner framför spisen och tog barnet i sin famn. Hon bad Hellu göra brasa. Äfven mannen hade vaknat igen. Han såg, hur modren hade fullt upp att göra, innan hon slutligen fick barnet att litet lugna sig.

— Borde du inte gå med det till doktorn? sade han.

— Jag vet inte, svarade modren trött; må nu de der dropparne just hjälpa heller.

— Man kunde försöka i alla fall.

— Och fråga de ens så mycket efter fattigmans barn, att de ge ordentliga droppar.

— Man säger ju ändå, att den der Wialén är en godhertad menniska.

Hustrun svarade ingenting; den bittra känslan hade åter stigit henne i strupen, och ymniga tårar runno ned på kinderna.

— Jag skall gå och begära lapp af distriktsinspektrisen, så kan du redan på förmiddagen gå till doktorn.

— Gör det, svarade hustrun sakta och torkade bort tårarne med slarfvan, som var omkring barnet.

Hellu blåste i spisen, men ville inte få det att tända, ty veden var våt. Modren gick med barnet på armen att hjälpa henne.

Sedan tog hon från vrån en liten, nedrökt kaffepanna och slog litet vatten till den förra sumpen.

— Gå inte ut, förrän du fått en tår kaffe, sade hon till mannen, som hade klädt på sig.

Han svarade ingenting, kastade endast en lång blick på pannan.

— Att det är bara vatten, menar du? sade hustrun, som märkte hans blick. Ingalunda, der är sump på botten och dit skall komma cikoria till.

Hellu värmdes sig framför spisen. Hon sträckte sina små, magra händer mot elden och gned dem allt emellan mot hvarandra. Hon såg faslig ut, den stackars flickan. Ögonen voro sjuka; med det ena kunde hon ännu se helt litet, med det andra alls ingenting. På halsen hade hon ett stort ärr och hennes kropp var så förfärligt förkrympt, att man skulle trott henne vara på sin höjd fem år, fastän hon redan hade fyllt åtta år. Men hon var alltid stillsam och förnöjd. Hon pysslade om lilla Anni från morgon till qväll och var som modrens högra hand. Derfor kunde hon inte heller föras till lasarettet, ty hon behöfdes hemma. Modren skulle ej kunnat lemna barnen ett ögonblick, om hon ej funnits.

Kaffepannan kokade redan. Mari lade Anni i vaggan och bad Hellu vyssa henne. Barnet hade somnat.

Man försökte vara stilla, för att det ej skulle vakna.

Under tiden kaffet klarnade, sökte modren fram sockret; det fans så mycket kvar, att hvar och en fick en liten bit. Hon högg sönder sockret på hufvudgården, för att Anni ej skulle väckas af huggandet. Åt sig sjelf tog hon den minsta biten och gaf den största åt sin man. Derpå slog hon kaffet i kopparne, och de drucko alla tre. Det var åtminstone varmt och kändes välgörande. Hellus små, bruna ögon glänste till och med i sitt mörker af tillfredsställelse, der hon drack sin kopp nedhukad på golvet och med venstra handen höll vaggan i rörelse. Hon bet blott helt litet i gången af sockret, och det hann väl till, fastän det genast smälte i munnen.

Mannen drog på sig rocken, tog mössan från spiken och gick. Hustrun såg efter honom, såg huru byxorna voro sönder bak, och suckade. Hvarifrån skulle hon igen få lapp till dem, och hvarifrån tråd? På synålen hade också udden gått af, men kanske Tiina Katri skulle låna henne en. Tiina Katri hade det bättre än mången annan. Hon hade bara ett barn, och en man, som hade en ovanlig förmåga att förtjena. Nog tänkte också Holpainen på sin skara och han drack inte brännvin, när han fick någon penni. Men han var långsam af naturen och kom vanligtvis för sent, när någon arbetsförtjenst stod till buds. Andra hunno ständigt före honom, isynnerhet nu, då alla menniskor hade svårt att få arbete. Hustrun var mången gång djupt bekymrad deröfver, men hon hade ändå inte hjerta att säga stort något åt sin man, då den stackarn nog äfven eljes grämde sig deröfver. Och hvad kunde han hjälpa det, då han försökte göra sitt bästa och ändå inte lyckades.

Petu och Ville vaknade. De voro båda friska, glada gossar, om visserligen också litet för mycket sjelfsvåldiga. Den ena var fem år, den andra tre. Men de åto mycket och ingenting ville förslå. Ständigt voro de hungriga och ständigt skulle de ha bröd att gnaga på. Och modren hade svårt att få dem att lyda; men fadren fruktade de ändå. När han röt åt dem ett hårdt ord, vågade gossarne ej andas; de satte sig då helt vackert afsides och tittade en lång stund under lugg.

Modren hade hållit pannan varm på spiskanten. Hon slog nu i åt dem en liten tår kaffe och gaf dem hvardera deras andel af sockret. Gossarne bråkade sinsemellan om hvems bit som var större, och mätte och jmförde bitarne med hvarandra. Men de fingo snart brådt, då Hellu påminte dem, att kaffet kallnade.

Modren bäddade sängen och städade rummet, och gossarne stego upp för att kläda på sig. De blefvo snart färdiga, ty de hade ej synnerligen många plagg. Petu hade ingenting annat än en gammal liten flickklädning, som borgmästarinnan gifvit; den var garnerad och utsydd med remsor, men mycket trasig. Knapparna voro borta bak; modren fäste klädningen med en knappnål upptill, och det gjorde ingenting, att skjortan tittade fram genom en lång spricka. Ingen skulle nu vetat, att Petu var gosse, men det brydde han sig sju om; klädningen var ju så grann i fällarne, och dem betraktade han med mycken belåtenhet. Ville hade i stället byxor, också dessa en skänk af en af stadens fruar, och de voro försedda med fickor, i hvilka Villes händer trifdes alldeles utomordentligt väl.

Strax som gossarne voro klädda, började de med en mun begära bröd. Men modren bannade dem.

— Ni hinna inte väl få ögonen upp, innan ni redan äro hungriga, sade hon. Om ni helst för ett ögonblick skulle gå bort ur vägen för mig dit ut på gården, till dess jag städat rummet.

Gossarne lydde den gången. De drogo sina gamla kånghasor på fötterna och gingo, som snälla barn göra, utan att knota ut på gården.

Modren sopade golvet, ordnade spisen och städade undan i rummet. Anni sof nu lugnt och Hellu satt bredvid och vaggade träget. När Anni rörde en hand eller vände på hufvudet, började hon sjunga: hss-s, hss-s, aa-a, aa-a, och Anni sjönk åter genast i sömn. Gossarne dröjde länge ute, men Mari hann ännu inte fästa sig dervid, innan Tiina Katri flämtande störtade in i rummet.

— Hvar äro dina pojkar? ropade hon, utan att säga god morgon.

— Ute på gården. Hur så?

— Som de togo ett bröd från mig, nästan ett helt bröd, som jag just hade tagit ut från ugnen och stält i farstun att svalna. Jag hade bara skurit ett litet stycke från ena kanten.

Hon höll upp helt andfådd.

— Gud välsigne! sade modren och slog ihop sina händer.

— Du borde ändå hålla bättre efter dina barn, fortsatte Tiina Katri. Inte skulle jag räknat på en mindre bit, men som de foro af med hela limpan.

— Vi skola söka reda på gossarne; de ha väl inte hunnit äta upp den ännu.

De gingo ut tillsammans, modren förut och Tiina Katri efter. Modren fick genast syn på Petu, som sprang och gömde sig bak en knut, då han hörde att dörren gick.

— Kommer du fram derifrån! skrek hon då. Och det genast på fläcken!

Gossen måste komma fram. I hans ansigte vexlade fruktan och hopp om räddning. Händerna höll han bak ryggen.

— Hvar är brödet? Visa hit dina tassar!

Petu räckte fram händerna. De voro tomma.

— Nog skall jag lära dig! hotade modren och gick och tittade bak knuten. Men inte heller der fann hon brödet.

— Men Ville då? Hvert har han tagit vägen?

Petu pekade med fingret mot vedlidret, och qvinnorna gingo båda dit. De sågo omkring sig der inne, men upptäckte ingenting.

— Ville! ropade modren.

Intet svar hördes. Men nu, då ögonen hunnit vänja sig vid skymningen, fingo de sigte på gossen i en vrå. Grälände klef modren öfver vedklabbarne fram till honom.

— Jaså, du svarar inte, din kanalje, fast man ropar!

Ville hade munnen full. Han såg lugnt på dem och åt. I handen hade han ännu ett stycke inkrom af färskt bröd.

— Der ha vi det nu! sade Tiina Katri.

Modren tog från gossen hans byte och slog honom med fingret.

— Hvarifrån har du fått det? Var det Petu, som gaf? Gråt inte, utan säg nu snällt, när mamma frågar. Säg, mitt barn. Var det Petu, som gaf?

— Petu gaf, hy-yy!

— Hvert lade Petu resten?

— Dit, hy-yy!

Han visade med fingret på en kullstjelpt så och började gråta ännu värre, när han tänkte på brödet, som modren behöll i sin hand.

Under sån anträffades brödet. Men endast skalet var kvar; hela inkromet var bortgräfdt. Tiina Katri kastade en föraktfull blick på det.

— Låt vara, sade hon; inte blir jag ju fattigare af det der!

Men hon såg ändå ond ut, när hon vände sig om för att gå.

— Nog skall jag godtgöra för det här, så snart som jag bara får börja baka, sade Mari efter henne.

— När må den dagen skall komma? mumlade Tiina Katri, i det hon steg öfver vedlidrets tröskel ut på gården.

Mari hörde inte riktigt, hvad hon sade, men gissade ändå ungefär, hvad det var. Det syntes nog af Tiina Katris gång och hela sätt, att denna ej var vid godt lynne. Det kändes bittert för modren. Af Tiina Katri hade hon många gånger fått hjälp i sin nöd. Nu skulle det helt visst vara slut dermed. Hur skulle hon nu mer ens våga gå och begära någonting.

Hon tog brödskalet under armen, ryckte en qvist från sopqvasten och grep Ville vid handen. Gossen gret fortfarande; han var rädd, att han skulle få smaka af riset.

— Vill du vara tyst! sade modren och förde honom in.

Petu satt på golfvet vid spisen och lutade sig med ryggen mot väggen. Han såg genast riset i modrens hand och började gråta. Han hade gissat rätt. Modren kom med allvarlig uppsyn rakt fram till honom. Det hjälpte inte, att han sparkade, vred sig, kastade sig rak lång ned och skrek af full hals. Ännu hade modren så mycket krafter, att hon helt behändigt vände honom på magen, lyfte upp klädningsfällan och

basade honom på bara hullet.

— Go'a mamma, låt vara, låt vara! skyndade sig Hellu att bedja.

Men lilla Anni vaknade plötsligt, och Hellu fick fullt upp att göra. Hon måste vagga med båda händerna och sjunga lika högt, som Petu tjöt. Lilla Anni lugnade sig så småningom för att höra på de andras röster, då hon ej lyckades göra sin egen gällande. Men hon somnade ej mer, utan vände ständigt på hufvudet, qvidde och såg oroligt omkring sig.

Modren tog henne i sin famn och gaf henne bröstet. Riset var i väggspringan. Modrens blickar föllo först på det, och flyttade sig sedan till gossarne, hvilka åter stillsamt sutto vid spisen, och slutligen på den lilla stackaren på hennes arm. Der stannade de. Tunga tankar trängde sig in på henne. Hvad skulle blifva desse olyckliges lott i lifvet? Kanske skulle hon ännu få se dem som fångar och i jern.

Bittra tårar flöto i strömmar ned och droppade på lilla Anni. Hon knöt åter näfven åt Petu och sade:

— Kom i håg, kom i håg! Om du ännu en gång går och rör vid någonting, som tillhör andra, så slår jag dig förderfvad.

Petu sneglade rädd upp till riset och vände sedan ansigtet mot modren. Med stora ögon väntade han för att se, om faran redan i detta nu hotade, eller om han skulle få blifva i fred tills vidare.

Modren påminte sig brödskalet och stack en stor bit deraf i handen på Hellu. Sjelf förmådde hon ej äta deraf, men Hellu tuggade och åt med stort välbehag.

— Det här är riktigt godt, mamma, sade hon.

Det hade också gått flere veckor, sedan hon sist hade fått färskt bröd. De hade en lång tid lefvat på hoptigda brödkanter och kalla potäter. Derfor smakade det nu så godt. Modren gaf henne ännu en bit till och bad ställa resten i skåpet för fadrens räkning.

I det samma hördes steg ute i farstun. De trodde, att han redan kom hem. Dörren öppnades, men in steg Heikura, gårdens egare. Mari kände, hur blodet rusade upp i hennes kinder. Hon anade något ondt.

— God morgon! sade Heikura.

— God morgon! svarade Mari.

— Är inte Holpainen hemma heller?

— Nej. Men om ni vill sitta ner, så kommer han kanske snart.

Heikura satte sig på en stol vid bordet och rökte sin pipa. Efter en stund sade han åter:

— Det kan vara lika så godt, om jag talar med er. Vi skulle nemligen nu måsta komma på det klara med den der hyran. Nu är snart andra månaden slut, och jag har ännu inte fått en penni för den förra.

— Det har ni inte. Jag vet nog det, svarade Mari sakta.

— Ser ni, hvar och en behöfver sitt. Och det blir också svårare för er att betala, ju mer er skuld ökas.

— Om vi helst skulle komma fram till sommarn, suckade Mari.

— Jag kan inte vänta så länge, det är en omöjlig sak. Om jag inte får betaldt för förra månaden, måste jag taga i med stränghet. Här hjälper ingenting annat.

— Gode Gud ändå! Hvart skola vi stackare taga vägen, med de här små barnen ännu till omkring oss? Ha förbarmande åtminstone med dem, goda husbonde!

Hellu hade lagt bort sin brödbit och följde uppmärksamt med samtalet. Man såg på hennes ansigte, att hon fullständigt förstod, hvad det hade att betyda. Men gossarne lekte med hvarandra i sin vrå och visste ej af något bekymmer.

Heikura drog några rökar.

— Visst är det ledsamt, började han åter, men hvad kan man göra till det? Det är som jag redan sade: hvar och en behöfver sitt.

Mari gret.

— Har Holpainen ännu inte fått arbete någonstans?

— Nej.

— Besynnerligt! Visst är det nu dåliga tider, men alltid borde man kunna få sig någon förtjenst, om man blott har litet bestyrksamhet.

— Den stackars karlen är alldeles bortkommen af bekymmer, och han är, sant nog, inte heller eljes just företagsam af naturen.

— Ja, inte vill jag klandra honom. Jag vet nog, att den fattige har svårt att lefva äfven under bättre tider, dess mer under sådana här.

— Om ni skulle vilja taga den der sängen och dynan, som ligger der under täcket, för sista månadens hyra. De borde ändå vara värda tio mark.

Heikura rökte sin pipa och betraktade sängen.

— Jag skall öfverlägga med min hustru först. Nog skulle jag hellre hafva velat få pengar, men som det tycks vara mycket svårt för er, så måste man väl nöja sig också med de der.

Han gick in till sig, men efter en stund kom han tillbaka med en annan karl för att föra bort sängen. Mari tömde ut i en vrå de usla sängkläderna och den gamla, dåliga madrassen. Platsen vid väggen blef tom; hela rummet föreföll ödsligt. Der fans inga andra möbel, än en stol, bordet och vaggan. Gossarne flyttade sig från spiselvrån till stället, der sängen hade stått; de hade nu fått en ny och rymligare lekplats.

Mari drog med qvasten spindelväfvarne från väggen, samlade skohasorna, som förvarats under sängen, tillhoppa i en vrå och hviskade sedan åt Hellu:

— Vagga nu barnet väl, att det inte vaknar. Jag går nu och hör efter, om man inte redan kan börja få arbete från fruntimmersföreningen.

— Blir mamma länge borta?

— Bara en helt liten stund.

Hellu satte sig på sin förra plats och modren begaf sig ut i staden. Det blef en sådan tomhet och hjälplöshet i rummet, så snart hon hade stängt dörren efter sig. Hellu vaggade med båda händerna, för att vaggan skulle få en jemn rörelse. Och oafvändt såg hon på Annis ansigte, färdig att genast börja sjunga, om hon det minsta öppnade på ögonlocken. Gossarne voro någorlunda tysta. Allt tycktes gå väl.

Mari hade emellertid hunnit till porten och började gå nedåt gatan. Hon hade lång väg, ty de bodde långt borta i utkanten af staden. Först gick hon som i sömnen. Hon förmådde ej tänka något, och hon hade inte mer ens den minsta gnista af hopp. Man måste ändå försöka till det sista, det fattade hon dock ännu nästan instinktmässigt.

Hon gick och gick. Vägen föreföll längre än vanligt. Hennes krafter voro svaga. Nu först kom hon att tänka på, att hon borde hafva ätit en bit bröd, innan hon gick ut. Hela natten hade hon vakat och barnet hade dessutom allt emellan sugit det tomma bröstet, mera af oro än af hunger. Derfor var hon också nu så kraftlös, att hon knapt ville hållas uppe.

Slutligen hann hon ändå fram till kamrerns gård. På den ut till gatan nående stentrappan var det beqvämt att sitta och hvila. Just här hade hon förr som ung tjenat i många Herrans år. Huru tiderna hade förändrats sedan dess. Då var hon frisk och rask, och färdig till hvad slags arbete som helst. Hon tog i som en karl och tröttnade ej midt i arbetet. Men annat var det nu. Sorger och bekymmer, de många barnsängarna och livvets tunga börda hade brutit hennes kropp. Nu skulle hon ej kunna hålla ut ens hälften mot då. Kamrerskan skulle nog gerna hafva hållit henne qvar och försökte på allt sätt motarbeta hennes giftermål. Och hur väl hon visste säga på förhand, hur det skulle komma att gå. Men ingenting kunde hjälpa, gifta sig måste hon. Helt säkert var det så utsedt åt henne. Och menniskan måste ju vara nöjd med sin lott, huru hård den också kunde vara.

Det hördes röster och steg inifrån. Hon flyttade sig åt sidan, för att ej vara i vägen. Dörren öppnades och ut steg först en ung fröken och strax efter henne en reslig, vacker herre. Mari kände fröken. Det var Helena, kamrerns yngsta dotter, som hon hade skött som liten och efter hvilken hennes Hellu hade fått sitt namn. Herrn deremot var alldeles obekant för henne. De stannade ett ögonblick framför trappan och talade med hvarandra, men på svenska, så att Mari ej förstod något. Helena drog på sig handskarne och kastade en lång blick åt sidan på henne. Hon kände ej igen henne och helsade ej; vände sig bort och fortsatte sitt samtal med den främmande herrn. Maris läppar drogo sig till ett

sorgset småleende. Hvem skulle förr en gång hafva trott, att lilla Helena på det sättet skulle gå förbi henne. Hur goda vänner de voro då! Hon satt i hennes famn, höll sin arm kring hennes hals och berättade sagor och försäkrade alltid, att hon ej höll af någon menniska så mycket, som af sin egen, kära Mari. Der såg man det nu; hon kände henne inte ens mer. Men sådan var världens gång, och hon kunde ej förebrå Helena därför. Många tjenare hade varit i gården, kunde hon komma ihåg dem alla! Hur nått hon gick der vid herrns sida! Må han var hennes fästman, eller eljes bara en bekant.

— Gode Gud, välsigne lilla Helena, suckade Mari för sig sjelf; en Herrens engel är hon ännu, som förr då hon var barn...

Hon kände ej mer igen henne; men var det då under? År hade gått, sedan hon sist hade sett henne, och helt säkert var hon grufligt förändrad. Hunger och brist lemna nog sina spår i ansigtet.

Hon steg åter upp för att gå vidare. Visst var hon ännu trött, men hon kunde ju ej heller ständigt bli sittande der på trappan. Och fötterna rörde sig ju ändå, när de väl kommo i gång...

I öfre våningen af ett gammalt, gulmåladt trähus bodde hon, den gamla välvilliga enkefrun, alla fattigas vän och tillflykt. Till henne gick man alltid först i nödens stund, och sällan återvände man derifrån utan tröst. Åtminstone fick man ett godt råd och ett kärleksfullt ord, om också ingenting annat. Dit stälde Mari äfven nu sina steg, ty fru Hiller visste vanligtvis bäst göra reda för fruntimmersföreningens åtgärder.

Hon var hemma. Bredvid den lilla hällen stod hon och tillagade sin middag. Rummet var prydligt och rent; en glad förnöjsamhet lyste emot en från hvarje vrå. En kanariefogel qvittrade i sin bur vid fönstret; en vitbrokig, fet katt låg och sträckte sig i sängen.

Frun såg vänligt på henne, helsade goddag och frågade, hvad det hördes. Mari utlade för henne sitt ärende, berättade om alla sina bekymmer och sin nöd. Hon talade om allt, såsom ett barn talar till sin mor eller en vän till sin vän. Hennes ord kommo från hjertat och till hjertat gingo de äfven. Frun hörde på henne med deltagande godhet, men först i nästa vecka sade hon att arbete skulle lemnas ut. Och det skulle inte förslå långt, endast för en mark i veckan.

— Nog är också det välkommet, sade Mari; inte skulle jag väl hinna med mer heller, nu när Anni är sjuk.

En ofantlig mängd fattiga hade anmält sig; fruntimmersföreningens tillgångar voro jmförelsevis små. Derfor var det nödvändigt att uppdraga en gräns och gifva arbete endast åt dem, hvilka hade det största behofvet af hjälp och hvilka hade de talrikaste familjerna, flere barn hemma, mannen död eller sjuk, o. s. v. Distriktsfruntimren skulle gå hem till alla för att sjelfva undersöka förhållandena och de skulle ge en lapp åt dem, hvilka främst borde hjälpas. Frun lofvade tala godt för Mari och uppge hennes namn, så att de skulle veta att komma hem till henne. Nog kände frun hennes belägenhet, men för ordningens skull måste man ändå följa bestämmelserna.

Hur godt kändes det ej nu i Maris hjerta, då hon gick derifrån! När hon steg ned för trappan, bad hon andäktigt Gud välsigna alla goda menniskor, men isynnerhet henne, som bodde der i den enkla vindsammaren och obemärkt för världens ögon tillbragte sitt lif i en sjelfuppoffrande kärleks värf. Här skulle hon ej få sin lön, men på andra sidan grafven skulle Gud nog komma ihåg henne; det var Mari alldeles viss på.

Hon hade kommit till en hvit hörngård, der det fans en mjölhandel. Hon stannade. Hon kom att tänka på Tiina Katris limpa. Om de der i boden skulle ge åt henne mjöl på kredit, så skulle hon genast kunna ge igen den. Skulle hon våga gå och försöka? Snart skulle hon betala det sedan, när hon fick börja förtjena med handarbete. Hon tog mod till sig och gick in. Hon var litet bekant med försäljerskan, som var stadsbarn och hette Hanna Pitkänen. De hade suttit ett år i samma klass i folkskolan, kanske skulle hon nu också af den orsaken hjälpa henne.

Det var mycket folk i boden och Hanna hade fullt upp att göra. Mari blef stående på afstånd och väntade. Hanna talade glädtigt med kunderna, mätte ut, gaf pengar tillbaka och gaf åt en och annan en konfekt eller en sockerbit på köpet. När boden slutligen blef tom, fick Mari tillfälle att framställa sitt ärende.

Det var onödigt besvär. Hon fick ett nekande svar.

— Kära Mari, nog skulle jag gerna ge, men ser du, jag vågar inte, sade Hanna. Begär af frun, kanske ger hon lof, nog skall jag mäta ut sedan och skriva upp i boken.

— Jag känner inte ens riktigt er fru, sade Mari.

— Hon är en fet, stor människa.

— Och skulle man kunna få tala med henne? Bara hon inte tar illa upp?

— Hvad än! Gå bara rakt in, till höger från porten och sedan första dörrn.

Mari gick. Hon kom in på gården; såg trappan, uppför hvilken hon skulle gå, och dörrn och fönstren. Hjärtat började bulta och fötterna ville inte gå framåt. Hon stod en stund vid väggen och försökte lugna sig. Sedan tvingade hon sig att gå den väg, som Hanna anvisat henne. Hon torkade sorgfälligt sina fötter på granriset framför trappan, steg långsamt uppför och gick in. Hon kom i ett slags farstu, med hvit gångmatta på golvet. Åter måste hon stanna en stund; hon var så rädd, att hon knapt vågade andas, och darrade som af frossa. Hvarje åder bultade som med tusen hamrar. Hvad skulle hon säga? Det hade hon ännu inte ens kommit att tänka på. Hon försökte tänka efter, men fick inte tag i någon början. Ångestsvetten trängde fram på hennes panna. In måste hon gå i alla fall, det måtte då aflöpa huru som helst.

Farstun hade två dörrar. På vinst och förlust gick hon fram till den ena, tog i låset och öppnade, mycket sakta och varsamt. Hon kom in i ett rum, der det fans ett piano, ett bord vid fönstret och stolar. På ömsesidor om dörren hängde öfverplagg på väggarna. Hon hvarken hörde eller såg någon människa. De främmande sakerna omkring henne gjorde henne rädd, de liksom hotade henne och det kändes, som om hela rummet med stränghet hade bedt henne gå bort. Hon ämnade också redan draga sig tillbaka, men märkte i det samma i andra ändan af rummet en dörr, som stod på glänt. Hon hostade...

Mjuka steg hördes; på tröskeln visade sig en svartklädd fru, stor och fet. Det var helt säkert hon. Mari började. Hon visste inte riktigt, hvad hon sade, men frun tycktes ändå förstå hennes afsigt, eftersom hon kom närmare och började betrakta henne med granskande blickar från hjessan till hälen. Mari försökte ännu framstamma, att hon nog skulle betala och att frun ingalunda behöfde tvifla derpå. Men hon hade en mycket söndrig kofta, och fruns ögon tycktes upptäcka alla hålen. Och af dem kunde frun hafva fått en annan öfvertygelse om betalningen, ty hennes ansigte mulnade. Med fast, afgörande röst sade hon:

— Jag kan inte ge. För närvarande vill hvarannan människa köpa på skuld, varorna spridas rundt kring verlden och inga pengar komma in, med hvilka jag skall betala dem. På det sättet råkar man sjelf i förlägenhet.

— Nog skulle jag alldeles säkert betala frun. Inte skulle jag väl kommit och begärt ens, om jag inte hade varit säker derpå.

— Kanske nog att ni skulle göra det. Men jag känner er inte och jag har så ofta blifvit bedragen, att jag småningom lärt mig att tvifla. Dessutom — frun rätade upp sig och tog ett par steg tillbaka mot dörren liksom till tecken, att hon ville göra slut på samtalet — dessutom ger jag inte gerna åt någon på skuld en så kurant vara, som mjölet är. När vinsten är ytterst liten, så lönar det sig inte att sälja annat än mot kontanta pengar.

Mari bad om förlåtelse, att hon kommit och besvärat, sade adjö och gick bort. Ryggen var mycket mera böjd än vanligt, då hon gick ned för trappan. Hvarför skulle hon alls försöka? Hon borde ha kunnat gissa, att det skulle gå på det viset. Det var bara att onödigt förlora sin tid; Anni gret kanske redan der hemma.

Hon började gå med riktigt hastiga steg. Men i porten mötte hon en mager och eländig qvinna, som bar tvenne barn på armen, under det tvenne andra sprungo bredvid henne. Barnen, som hon hade i famnen, kinkade och vred sig; de stackarna hade illa och svårt att vara. Mari tyckte det var synd med den stackars qvinnan, hvilken tydligen ansträngde sina sista krafter.

— Hur orkar ni bära de båda barnen, är det inte alltför besvärligt? frågade hon.

— Hvad skall man göra, då man måste. Inte hjälper här någonting, fast man skulle digna på fläcken, svarade qvinnan.

— Låt det större barnet gå. Det tycks ju vara en rask gosse.

— Den stackarn är felaktig, så att han inte kan gå bara helt litet i sender.

— Åhhå, nå så kom hit då, så skall jag bära. Hvart ämnar ni er?

— Dit till biskopens ämnar jag gå. De sägas vara så goda mot de fattige.

— Jag skall följa er dit. Det blir visst litet krok, och jag borde också redan gå hem, men jag skall komma i alla fall. Vi skola försöka gå litet fortare.

— Tack så mycket. Det känns riktigt lätt nu.

— Hvarifrån är ni hemma?

— Från Karttula socken.

— Lefver er man?

— Jo; men hans fot har varit sjuk i fem år. Och inte lär den mer bli bra, som den redan är alldeles skrumpen och förtorkad ända till knäet.

Qvinnan fick tårar i ögonen. Hon torkade ansigtet med halsdukssnibben.

— Får ni inte hjälp af kommunen?

— Två kappar spanmål ge de i veckan åt min man till brödföda, men ingenting åt mig eller barnen. Du är ung, du må arbeta, säga de. Men Gud välsigne, när man inte får arbete, fast man skulle be på sina knän. Inte har jag i förtid vandrat ut på tiggeri; jag försökte hellre lida och blifva på ett ställe, i vår rian der i skogen. Och jag lade mig och barnen alla qvällar att sofva med en ständig hunger. Men när döden redan var nära att komma, så måste man slutligen lemna sitt bo.

Barnet på hennes arm blef oroligt. Qvinnan stannade, lät det få bröstet i mun och vandrade sedan åter framåt i Maris sällskap. De större barnen, en gosse och en flicka, båda klädda i ytterst trasiga kläder, hade sprungit ett stycke förut. Qvinnan råkade i ångest och ropade åt dem att vänta. Först när hon hunnit fast dem, lugnade hon sig åter. Hon bannade och varnade dem likväl.

— Underbart, att ni inte skall lyda. Hvad skall jag göra, om ni gå vilse eller bli öfverkörda. Stanna nu nära mig. Håll fast i min kjol, Sere!

Sedan fortsatte hon att tala till Mari.

— Också jag har sett bättre dagar. Jag har inte alltid varit i sådant här elände. Förr, när min man fick tre och till och med fyra mark om dagen, så dugde det äta och skaffa sig kläder. Men af dem ha nu de sista trasorna blifvit sålda och förvandlade till föda under sista vintern. Hvad det må ha varit för en fru der vid stranden, som gaf det här täcket kring barnet. Det fins ännu också goda människor här i verlden. Gud gifve dem blott krafter att samla mera, så att de ha att ge också åt andra, och inte åt mig allena.

— Blef er man ensam der i rian?

— Alldeles ensam; det är just det, som mest bekymrar mig. Men vi hade intet annat råd. Från benet rinner sådant vatten, att det luktar som gift; hvem skulle då taga honom i sitt hus. Jag försökte be än den ena, än den andra dit till kamrat åt honom, men jag fick inte någon.

— Här är det nu, som biskopen bor.

Mari stälde gossen ned på marken.

— Du orkar väl redan gå in på gården, sade hon.

— Tusen tack för ert besvär. Jag kom inte ens att fråga efter ert namn.

— Holpainen heter jag.

— Jaså, Holpainen. Ja, tack ännu en gång.

— Förtjenar inte.

De skildes. Mari gick nu hastigt hemåt. Ju närmare hon kom, dess mer beklämdt blef hennes bröst. Skulle hon förmå åter igen gå och se allt detta — elände, sjukdom, nakenhet och brist. Det var som om någon makt skulle drifvit henne att hellre fly långt bort. Men de stackars barnen! Hvad skulle förestå dem? Hellu skötte der troget om Anni; hon skulle ju vara ett riktigt vilddjur, om hon hade hjerta att lemna dem. Mari fortsatte sin väg ända fram, och kände ej ens mer sin hunger och trötthet.

Redan på afstånd såg hon Petu stå i porten och vänta på henne och hon anade deraf, att allt nu ej var, som det borde. Gossen darrade af köld i sin tunna klädning. Han var barhufvad och med nakna ben; på fötterna hade han ett par gamla kängor. Mari försökte skynda och vinkade med handen åt Petu att gå in; men gossen stod qvar.

— Anni dör! ropade han.

— Gud välsigne!

Modren ryckte gossen med sig och sprang in. Der greto båda, Hellu och Anni, Hellu därför, att hon inte fick Anni att sluta upp att gråta. Längre hade det stackars barnet redan skrikit, det hördes på rösten, som nu endast var ett sakta hväsande. Modren tog henne i sin famn. Hon var igen feberhet, som om natten; munnen riktigt brände bröstet. Men hon hade gråtit sig trött och ögonen slöto sig genast. Hon lade barnet från sin famn ner i vaggan, bad Hellu åter vaggas och gick att söka åt sig en bit mat från bordsskåpet. Der fanns ingenting annat än några kalla potäter och Tiina Katris brödskal. Hon försökte nu ändå taga en bit deraf, ty hon kände en sådan underlig plåga under hjertat. Men, hvad som må hafva varit orsaken, hon fick ej brödet ner genom strupen, inte ens fastän hon drack vatten på. Och när hon tvingade sig att svälja, ville det komma tillbaka. I det samma började rummet gunga för hennes ögon och det lade sig som en skymning öfver dem. Det kom säkert af vakandet; hon måste få hvila sig. Hon gick vacklande till de från sängen i en vrå hoplagda sängkläderna, på hvilka hon sträckte ut sig, och bad barnen vara stilla, att hon skulle få sofva litet. När hon lade sig ned och slöt sina ögon, hade hon en känsla, som om hon sjunkit djupt ner i jorden. Den som ändå blott skulle slippa bort från världens mödor till ro och hvila, tänkte hon. Men mer förmådde hon ej tänka, ty hon föll i ett underbart tillstånd; hon sof ej och hon vakade ej; hon var ej svimnad och ej redig, tänkte ingenting och kände ingenting; men egendomliga syner trädde fram för henne. Och fastän hon försökte fördrifva dem — ty hon förstod ändå dunkelt, att de voro endast galenskaper — försvunno de ej, utan ökades blott och började pina henne. Jemte allt detta hörde hon liksom på afstånd Hellus röst, och den visste hon vara verklig, hon visste, att Hellu sjöng för Anni.

I denna form kommo orden till hennes öron:

Kom, käre Jesus, hit,
Tag oss från jorden bort.
Kom, käre Jesus, hit,
Tag alla till din himmel!

Sången aflägsnade sig allt mer. Endast helt svagt ljudet hördes ännu; hon urskiljde inte ens orden. Slutligen blef allt tyst. Äfven synerna försvunno, hon försjönk i ro och hvila....

Hellu vaggade, och tystade allt emellan gossarne, hvilka ville bullra alltför mycket. Inte därför, att det skulle stört modren; hon sof så tungt, att huset helt visst skulle kunnat ramla, innan hon skulle vaknat.

Ungefär en half timme hade helt säkert förlidit, då dörren öppnades och tvenne fruar trädde in.

— Mamma, mamma! ropade Hellu.

Men modren vaknade ej. Hon lemnade vaggan och gick att knycka i modren.

— Mamma, här är fruar. Stig upp!

Hon skakade om modren så länge, att hon fick denna att lyfta på hufvudet.

— Här är fruar, mamma, här är fruar.

Slutligen syntes hon uppfatta det. Hon gnuggade sig i ögonen, torkade sin panna, välsignade och försökte sätta sig upp. Sedan kom hon plötsligt att tänka, att de säkert voro distriktsinspektriser. Och nu sågo de henne sofva midt på dagen. De kunde tro henne vara lat och inte ge åt henne något arbete. Och kaffepannan, som ännu var framme. Hvad skulle de tänka om den? Att här inte alls var någon brist, eftersom man hade råd att dricka kaffe.

Likt blixtar korsade sig dessa tankar i Maris inre. Och hon blef så förskräckt, att hon började tala förvirradt, skrämde deraf upp sig ånyo och blandade yttermera bort sig.

— Jag lade mig litet att hvila dit, under tiden min man gick efter droppar, eller den der lappen, inte låg jag der länge, men mitt hufvud var så rysligt sjukt, och inte ha vi haft kaffe, bara cikoria lades också i dag i pannan...

Hon hade i sin förvirring endast förvärrat saken ju mer hon talade. Hon märkte det slutligen sjelf och kunde sedan ingenting annat än brista ut i gråt. Äfven för Hellu började tårarne droppa längs kinderna. De kommo alltid af sig sjelfva, så snart hon bara såg, att modren var bedröfvad.

Fruarna hörde på Mari, sågo sig omkring i rummet och fäste slutligen sina blickar på barnen. Men Mari kände sig olycklig. Hon tänkte att de ännu till råga på allt skulle tro, att hon var drucken. Och hon försökte åter, om hon inte skulle kunna uttrycka sig redigare.

— Så här ser det ut i den fattiges hem. Det är inte glädjefullt för någon; sjukdom och svält, det är

hvad alla få hålla tillgodo med, ända från minsta barnet. Till och med den der äldsta flickan har re'n fått pröfva lifvets hårdhet, så att det nog hinner till för henne. Från spädaste barndomen ingenting annat än sjukdom. När den ena åkomman var öfver, kom den andra. Men ändå orkar hon lefva. Månget blomstrande barn omkring henne har gått i grafven; men hon slipper inte bort, fast hon är svagast af dem alla. Låt åtminstone bli att gråta, din stackare, eller mistar du den lilla syn, du har qvar.

I fruarnas ansigten syntes en känsla af medlidande. Den ena af dem klappade Hellu på hufvudet och tog från sin ficka en kopparslant, som hon lade i barnets hand.

Petu och Ville hade hittills oafbrutet betraktat de främmande. Ville stod alldeles invid dem. Gossens ögon voro vidöppna, händerna instuckna i byxfickorna och minen allvarsam. Petu gick och puffade honom bak. Men Ville låtsade om ingenting, utan stod der rak och glodde och vände inte ens på hufvudet. Petu puffade än en gång. Inte se'n heller. Ännu för tredje gången och så hårdt, att gossen for några steg framåt och höll på att stupa på fruarnas klädningsfällar. Han började tjuta och rusade på Petu. Denne sprang undan, så att klädningen fladdrade. Modren tystade dem och tog fatt i Ville. Petu började retas:

— Ähä! si' du! Ähä!

Och till slut räckte han tungan långt ut.

— Hvad heter du, min flicka? frågade den ena frun.

— Int' ä' ja' flicka, fast ja' har klädning.

Frun skrattade.

— Du har väl ändå något namn?

— Petu.

— Jaså, du heter Petu. Nå, jag skall i morgon hemta åt dig byxor.

Se, det tyckte Petu om! Munnen drog sig till ett bredt leende; han ilade genast till modren och gömde sitt ansigte i hennes kjolar.

Fruarna gåfvo åt Mari en lapp, med hvilken hon skulle få arbete. Två gånger i veckan skulle det ges, måndag och torsdag, för femti penni i gången. Mari tackade dem ur hjertats djup och följde dem ut i farstun. När hon kom tillbaka, förargade hon sig ännu öfver kaffepannan, och stälde hon den nu undan. Äfven städade hon för andra gången rummet och bannade på samma gång barnen, som hade skräpat så mycket under det hon var borta. Inte skulle det eljes gjort något, men då fruarna råkade komma midt upp i oordningen. Och sedan tvättade hon gossarnes ansigten.

— Sådana stora lunsar och kunna ännu inte ens så mycket, som att hålla sig sjelfva rena, utan mamma måste hinna med allt!

Så bannade hon, under det hon stökade i rummet. Och hon kunde nog tänka sig, hvad fruarna sade åt hvarandra, när de gingo derifrån.

— Nog var der dåligt, men de stackrarna ha också sjelfva skuld dertill. De kunde åtminstone tvätta sina barn och hålla snyggt omkring sig. Vattnet kostar ändå ingenting.

Så hade hon, då hon tjenade hos kamrerns, ofta hört dem säga. Och hur kunde de förstå annat, då de aldrig sjelfva hade försökt, hur de fattige hafva det. Och de visste inte, hur liten förmåga att arbeta den har, hvars sinne nedtrycks af ett ständigt bekymmer och från hvilken hungern tar de sista krafterna bort.

Deraf kom hon ihåg, att de hade nästan alls ingen mat hemma för denna dag. Hellu måste bege sig ut med sin påse.

— Men dröj inte länge, varnade hon, och stanna inte i köken, utan kom bort, om de inte gerna vilja ge. Knyt den der ullduken kring ditt hufvud, att dina öron hållas varma.

Sjelf satte sig Mari att vagga. Hon kände sig mycket trött ännu och Petu satt väl der sysslolös, men han förstod aldrig vara aktsam, utan fick alltid barnet att vakna. Hon försökte därför hellre hålla sig vaken, än lemna vaggningen åt honom.

Hon satt på en pall; ena handen höll hon på vaggkanten, mot den andra lutade hon sin kind, under det hon stödde armbågen mot knäet. Hon kände en så besynnerlig tyngd, ögonen ville med våld sluta

sig och hufvudet nickade, så att det allt emellan gled bort från handen. Då stannade också vaggan, och genast började barnet vända på hufvudet. Men då spratt Mari upp och satte åter vaggan i gång, till dess Anni ånyo föll i sömn.

Det blef emellertid i längden mödosamt för henne att sitta. Ryggen och sidorna värkte och hon ville inte på något sätt kunna hålla sig vaken.

— Petu, kom och vagga, att jag får lägga mig litet. Der skall du få bulla, men låt inte barnet vakna. Ville, kom bredvid mig, så hålls du stilla så länge.

Hon somnade genast som hon lade sig ned på kläderna och vaknade ej, fastän Ville tryckte sitt finger mot hennes kind och hviskade:

— Mamma, hoj, mamma! Inte vill jag sofva.

Men Anni började plötsligt skrika af full hals. Då spratt Mari strax upp ur sin sömn.

— Gud välsigne, hvad kom nu åt henne?

Hon gnuggade sina ögon och strök med båda händerna håret ur pannan. Anni skrek, Petu vaggade och sjöng.

— Gör du något åt henne?

— Nej.

Mari fick henne inte att tystna. Äfven Tiina Katri hörde skriket in till sig och kom för att höra, hvad som stod på.

— Det håller ju på att dö, sade hon och tog barnet från Mari.

Hon gungade det på sina armar, knapprade på fönstret och vyssade. Allt förgäfves.

— Har du bjudit bröstet?

— Hon tar inte.

— Koponens hustru är der på min sida. Bed henne komma hit, kanske skulle hon veta något råd.

— Det är förbi med oss. Och som inte heller den der Holpainen kommer hem, klagade Mari, i det hon gick.

Också Petu försökte lugna Anni. Han hoppade framför henne, skrattade, hvisslade, slog två trästycken mot hvarandra och grimaserade efter bästa förmåga.

— Var stilla, inte bryr hon sig ändå om det der, sade Tiina Katri.

Koponens Lopo rådde att gifva barnet fyra eller fem droppar Hoffmansdroppar och sedan gunga det i ett täcke; på detta sätt hade hon fått sin gosse att lugna sig. Tiina Katri hade Hoffmansdroppar hemma, hon gick efter flaskan och de hælde den angifna dosen i barnets mun. Dropparne gingo i orätt strupe och barnet var nära att storkna deraf. Genom att gunga henne i ett täcke fingo de henne med knapp nöd att qvickna vid.

— Hvart har er säng tagit vägen? frågade Tiina Katri, som redan flere gånger riktat sina ögon på den tomma platsen.

— Värden tog den för hyran.

— Å—hå!

Tiina Katri sade ingenting vidare. Men hon ångrade sig öfver, att hon på morgonen hade gjort så mycket väsen för den der bullen. Inte hade hon ju blifvit fattigare för det. Och var det under, om barnen stackare togo; de voro helt visst hungriga. Nu syntes ju inte heller den minsta anordning för middagen, då hon deremot hade en god soppa på elden. Hon beslöt att hemta en liten skål deraf åt gossarne, om det bara på något sätt förslog dertill, och hvarför skulle det inte förslå; hon kunde sjelf äta litet mindre.

— Nog är det der fattigmanslifvet, utbröt Lopo, nog är det det sista. Vår gubbe får inte heller mer någon sömn i ögonen om natten, utan vakar och funderar på, hvad han skall ta sig till. Om man helst skulle komma till sommarn, kanske skulle det se'n igen gå på något sätt.

— Ja, det är visst och sant. Men när man ofta inte vet, hur man skall komma öfver morgondagen, sade

Mari, som satt i vaggan med barnet på armen. Och den der beständiga sorgen och bekymret vill så förslöa sinnet. På många nätter har jag inte heller fått sofva för den här stackarn.

— Gud vet nog sjelf bäst, hvad han gör, sade Tiina Katri, men nog ger han ofta en menniska anledning att grubbla öfver, hur underligt det går till här i verlden. Den ena har fullt upp, den andra dignar af brist. Jag kan inte förstå, hvarför den käre skaparn har inrättat det så.

— Många och mycket blir nog oklart för oss här i lifvet, suckade Mari, mer liksom i sina tankar, ty hon betraktade lilla Anni, som sakta klagade i sömnen.

— Hon har plågor, stackarn, fortsatte hon. Må det vara stygn?

— Hvem kan veta, hvad som felar så der små barn, som inte kunna tala, sade Lopo. Men bra sjuk ser hon ut i ansigtet.

— Der tycks Holpainen komma just nu, sade Mari, när hon hörde att någon stampade sina fötter i farstun.

Det var han och Heiskanen, Tiina Katris man.

— Du dröjde länge, sade Mari. Fick du helst lapp?

Holpainen gaf åt henne en hvit, hopvikt pappersbit. Mari öppnade den och såg på det skrifna. Då hon emellertid inte fick reda på, hvad der stod, gaf hon lappen tillbaka åt Holpainen.

— Stick den i väggspringan så länge, sade hon.

Tiina Katri och Lopo stälde fram stolar åt männen; sjelfva satte de sig på sängkläderna i knuten.

— Nu skall jernvägsarbetet börja, sade Heiskanen, i det han tog upp från fickan pipa och tobakspung. Stoppa i också du, Holpainen.

— Jaså, skall det börja redan. Då kan man åter komma att lefva upp, Gud vare lof, sade Lopo.

— Blif inte så glad deröfver, innan ni hör, hur stor lön de betala, sade Holpainen.

— Nå?

— Endast åttio penni.

— Store Gud, hvad tänka de på. Åttio penni, det förslår ju inte ens till bröd. Med hvad skall man sedan betala hyran och köpa ved och skodon; vid sådant arbete nötas de ju mer än vanligt.

— Ja, och mera mat behöfs det också till det. När man inte har arbete, äter man hälften mindre, sade Tiina Katri.

— De der herrarne bry sig inte om de fattiga mer än om hundar, och knapt så mycket ens, sade Lopo. Skulle de helst med ens taga lifvet, men då de långsamt pina en så, att lifvet är mycket värre, än döden.

Heiskanen blåste en lång rök ur munnen.

— Hvarifrån skulle staten eljes få pengar till tjenstemännens löner och annat. Med den fattiges svett och möda betalas de ju i alla fall, sade han.

— Det är visst och sant, ingalunda med något annat, fortsatte Lopo. Och inte fråga herrarne efter, om mången också sätter lifvet till. De veta, att det nog ändå blir trålar kvar för dem, eftersom det fins mycket fattigt folk i landet. Men jag lät dem också höra af det, när jag sist var och betalade mantalspengar. Jag frågade: vill ni nästa år taga kragen från klädningen, eller kanske skoningen? Eller tror ni, att ni kan få en pennislant, när ni nu tar det allra sista? Det tog mig så i hjertat, då jag måste sälja min enda goda klädning för den mantalspenningens skull.

— Din man var då vid Uleåborgs jernvägsbyggnad?

— Ja, och alla barnen voro hos mig hela tiden. Han hotar också nu att bege sig bort, då han inte kan se barnen svälta.

— Ämna de inte ens framdeles höja dagspenningen? frågade Mari.

— Knapt nog, svarade Heiskanen. Hvad tvingar dem att höja; de få nog arbetsfolk för åttio penni denna tid. Och jag fruktar, att vi endast få skada af hela jernvägen, fast den låtsas vara till hjälp. Hit kommer se'n att strömma arbetsfolk från alla håll och lönerna hålla sig under sommaren lika låga, som

nu. Hur skulle enskilda personer betala dess mer än staten.

— Hvad tycks om det, att det sägs, att jordegarene varit och talat med ingeniörerna, att de ingalunda skola ge åt arbetsfolket höga löner, visste Holpainen berätta.

— Jesus hjälpe! ropade Lopo, de hålla alla tillhoppa mot oss. Men låt dem gå på, det blir nog också en gång deras tur, om inte i det här lifvet, så i det kommande. Låt dem hållas, hämnden kommer nog en gång.

— Nog kommer det att finnas öfverflöd på fattigt folk i socknarne, om man inte ens i sommar kan få förtjena mer än åttio penni, sade Tiina Katri. Mången har fem, sex barn, se'n kommer hyran och de under vintern gjorda skulderna, hvilka måste betalas. Och när man sedan blifvit så utblottad på kläder och annat, att mången inte har mer än himmelens foglar. Jag förstår verkligen inte, på hvad sätt man skall kunna lefva nästa vinter.

— Det är bäst att börja stjäla, så att man får komma i fängelse, eller också ställa så till, att man kommer på lasarettet, då tar nog kronan vård om en, menade Lopo.

— Gud välsigne, så ni talar! sade Mari, i det hon vyssade barnet, som åter börjat skrika.

— Ja, det fins ju ingen annan möjlighet. Eller är det bättre att gå och hänga sig?

— Hellre lider man och håller ut, till dess döden kommer.

Mari vände barnet på magen och bultade det sakta i ryggen. Det tycktes få litet lindring deraf, men lindan var baktill alldeles våt.

— Kära menniska, låt det få torrt på sig, sade Tiina Katri.

— Hvarifrån skall jag taga det, när det inte fins. I natt smutsade hon ner allt, och jag har ännu inte hunnit tvätta. Petu, hemta hit det der täcket. Nå, nu fryser det åtminstone inte.

Hon lindade Anni in i täcket och lät det ligga på magen på hennes armar.

— Det har visst knip, eftersom det får bättre ro så der på magen, sade hon.

Heiskanen knackade ur pipan och stoppade den tillbaka i fickan.

— Skola vi inte gå nu? sade han till sin hustru.

— Jo. Men milde fader, som jag alldeles glömt bort soppan, som står på elden.

— Hvad skola vi äta? frågade Holpainen, när de andra hade gått.

— Det fins inte en bröds mula hemma. Hellu gick just nu ut med påsen. Vi skola vänta litet, säkert har hon väl något med sig, när hon kommer hem.

Holpainen skrapade sig i hufvudet och kastade sig på rygg på sängkläderna.

— Du frågar inte ens, hvart sängen tagit vägen.

— Jag hörde det re'n af värden.

— Om han se'n skulle vänta på den här månadens hyra, så att han inte kör oss på backen. Tyst, Ville, Anni sofver.

— Mamma, ge mig bröd!

— Hvarifrån skall jag taga det; vänta till dess Hellu kommer. Petu, gå ut i porten och se åt, om hon inte hörs af re'n.

Petu gick, men kom snart tillbaka och sade, att hon inte syntes ännu.

Ville började åter kälta.

— Jag är hungrig, mamma. Mamma, jag är hungrig.

— Gå ut på gården på en stund med Petu. Sök åt er vackra spånor från lidret, så att ni få leka, bygga hus och annat sådant. Gå nu, så ä' ni snälla.

— Nej, jag vill inte.

Ville ämnade börja skrika, men fadren röt åt honom, och då blef han ögonblickligen tyst.

Efter en stund kom också Hellu hem, och brödbitar funnos i påsen tillräckligt för den dagen. Nästan i samma ögonblick visade sig Tiina Katri i dörren med ett fat ångande potatissoppa.

— Jag hemtar litet också åt er, då det blef öfver, sade hon.

— Herre Gud, Holpainen, stig upp och ät. Många tusen tack, Tiina Katri, alltid är du god mot oss. Gud i himlen belöne dig. Nu duger det för er, gossar, men stå inte der så bredt, utan låt också Hellu få plats.

Holpainen satt vid bordet; gossarne stälde sig så nära som möjligt och angrepo soppan med glupska blickar. Hellu stod ett stycke ifrån och sträckte fram sin sked.

— Gå du också och ät; jag skall vagga under tiden, sade Tiina Katri åt Mari.

Bakom gossarne tog Mari några skedblad. Det smakade godt, potäterna voro så mjöliga, att de föllo sönder. Hon kunde inte påminna sig den tid, då hon sist ätit en dylik soppa. Men hon nändes inte taga just mycket deraf, för att de andra skulle få tillräckligt, isynnerhet gossarne stackrarne, som åto så glupskt. Hon slickade sin sked på båda sidor alldeles ren och lade sedan bort den.

— Ät du så litet? sade Tiina Katri, då Mari återvände till vaggan.

— Jag har inte synnerlig matlust i dag.

Detta var också till en del sant, ty fastän hon nyss hade känt en gnagande hunger och fastän soppan nog smakade skönt, försvann likväl matlusten vid tanken på, att soppan ändå inte kunde förslå att mätta dem alla.

På eftermiddagen sof Anni någorlunda lugnt. Mari kunde gå till doktorn och till apoteket, och med droppflaskan i hand återvände hon sedan litet lugnare till sinnes hem. Hon hoppades att barnet genom dropparne skulle få bättre sömn till natten. Tiina Katri gaf åt dem en liten blecklampa, så att de inte skulle behöfva vara i mörkret. Oljan skulle väl inte räcka till för hela natten, om lilla Anni råkade vara sömnlös, men ändå några timmar.

Det torde varit omkring åtta eller nio tiden, hon visste det inte så precis, då de inte hade någon klocka. Modren höll på att bädda, åt barnen på deras förra ställe, och åt dem sjelfva i knuten, der sängkläderna lågo. Hellu vaggade barnet och Ville hade somnat på näsan vid spisen. Modren klädde byxorna af honom och lyfte honom på bädden bredvid Petu. Sedan lät hon äfven Hellu gå och lägga sig och flyttade vaggan bredvid sin egen bädd. Holpainen låg redan åt väggen till med ryggen i båge; af honom syntes endast de breda skuldrorna och den brunaktiga luggen i nacken.

Mari stälde lampan och tändstickorna på golvet bredvid sig, släckte elden och välsignade sig. Hon höll från ena meden vaggan i rörelse, under det hon låg på rygg med andra armen öfver pannan och blickade mot fönstret, från hvilket en svag dager skymtade. Snart somnade de andra; hon hörde det på deras jemna andedrägt. Det var tyst och mörkt omkring henne; endast tankarna brusade och tumlade i hennes hjerna. Det stod åter för henne, det der, att gossarne stulo bröd i morgse. På det sättet hade de också säkert börjat som små, de der, som nu sutto i fängelse. Barn hade också de en gång varit och deras mödrar hade ammat och vårdat dem till ett olyckligt lif, till sorg för sig sjelfva och andra. Om också hennes gossar en gång skulle komma dit i jernen. Herre Gud!

Hon såg framför sig det gulmålade stenfängelset och öfre våningens med jerngaller försedda fönster, hvilka syntes till landsvägen öfver ringmuren. Och bakom ett af dem kände hon igen — gode Gud, var det ett förebud eller hvad kunde det vara — men Petus ansigte såg hon der tydligt, Petus ansigte som fullvuxet, gråblekt och dystert — men Petus ansigte! Var det väl ett förebud? Gud välsigne!

Hon läste "Fader vår" och "Herrens välsignelse", men skälfde likväl från hufvud till fot. Hon kom inte ens ihåg någon psalm utantill, fastän hon nog förut kunnat sådana. Men "jag fattig, syndig menniska", det fick hon någorlunda sammanhang i, och knäppande händerna hårdt tillsamman, höjde hon dem mot fönstret och läste syndabekännelsen från början till slut. Hon kände att hon var så ovärdig och usel, som en mask, utan den minsta egen kraft eller någon som helst förtjenst, och att hon, med barn och allt, ohjelpigt skulle vara hemfallen åt förderf och förtappelse, om inte Herren af nåd ville frälsa dem.

Lilla Anni vred sig i vaggan. Mari slutade att bedja och började åter vagga. När barnet då tystnade, slöt också hon sina ögon och föresatte sig att somna. Hvad vann hon dermed, att hon plågade sig sjelf med bekymmer; bättre att lemna allt i Herrans hand. Holpainen var förståndigare, då han låg der och sof tungt vid hennes sida! De hade ju den gemensamma bördan att bära; kunde den ena bära den lugnt, hvarför kunde då inte den andra också göra det? Och till hvad gagnade ett sådant öfverdrifvet

grubblande? Det tillkom människan att vara nöjd med sin lott och med ödmjukt sinne taga emot allt af sin himmelske faders hand.

Men just deri låg det. Hon knotade ändå alltid i sitt hjerta och ville aldrig lära sig att tacka Gud för de onda dagarne. Kanske Gud just därför hade sändt åt henne all denna fattigdom och detta elände, och kanske finga också hennes barn lida för hennes skull. Hellu stackare, det var ju tydligt, hvilket öde som väntade henne, svag och sjuklig som hon var. Och till råga på allt skulle hon säkert innan kort komma att bli blind. Aldrig skulle hon bli en sådan människa, att hon skulle kunna föda sig med arbete. Fattighuset väntade Hellu stackare, der skulle hon få släpa fram sitt lif under hårdhjertade människors hugg och slag. Den stackarn, som hade en så vek natur, skulle inte ens lära att försvara sig, nog skulle världen få förtrampa och misshandla henne efter eget behag.

Under det hon tänkte detta, rörde Mari ifrigare vaggan och ögonen stirrade åter vidöppna mot fönstret, genom hvilket nu en bit af den stjernklara himlen lyste.

Elaka blott voro människorna mot den fattiga och svaga, äfven när de låtsade hjälpa. Bättre vore, om de toge lifvet af dem genast och inte plågade dem i deras brist och olycka. Men ingen tog den fattiges parti, alla voro de genast färdiga att lägga börda på börda. Detta kände hon så lifligt, hvar gång hon tänkte på sina barns framtid. Hårdhet skulle de mer än tillräckligt få röna i världen; de hade inte att vänta sig några glädjedagar. Och lilla Anni der i vaggan, hvem kunde på förhand gissa hennes öde. Kanske skulle hon bli vacker, riktigt en Herrans engel var hon åtminstone nu med sina blåa ögon och hvita lockar. Men kanske det just skulle bli hennes största fara. En vacker och fattig flicka råkar lätt på dåliga vägar. Männen skulle förleda henne, och när de en gång finge henne att falla, så skulle de behandla henne som en skurtrasa. Dåligt var i sanning en sådan olycklig qvinnas lif; knapt någon såg på henne utan att spotta. Då skulle Hellu ändå vara lyckligare i sin vårdanstalt och nästan också Petu... Herre Gud, hade de inte i sjelfva verket begått en stor synd, då de skaffat barn till ett sådant här lif. Bättre skulle det varit för de stackarne, om de alls inte blifvit födda, än att de kommit hit att pröfva världens sorger. Den som inte är född, känner inga qual och erfar ingen hunger.

Mari tryckte åter andra handen mot hufvudet. Tankarna hade blifvit så tunga, att de stelnade derinne liksom till en klump. Hon kände ingen plåga, men en underlig tryckning i hjernan och på samma gång en förfärlig oro. Ingen klar tanke uppstod mer hos henne, hon förmådde inte tänka, fast hon nog hade velat. Hon försökte bedja.

— Förskjut mig inte, käre fader, förbarma dig, kom till min hjälp...

Men det kändes, som om Gud försköt henne från sitt ansigte och kastade henne ned i mörkret...

Sedan började någon ond ande anfäktas henne. Den kom liksom bakifrån och hotade henne. Hvad ville den?

— Lilla Anni?... att gå och qväfva henne ... och strypa henne vid halsen ... de andra ... och sedan sjelf ... hoppa i en vak...

— Herre Kriste, hjälp mig ... bevara mitt förstånd...

Hon tyckte sig falla ned vid korsets fot och der ropade hon Herren till sin hjälp. Men de onda andarne kommo i allt större antal omkring henne, de refvo och slet och rådråkade henne, och hon klämde båda armarna kring korset och skrek...

II.

Mari, hör du! Hur är det med dig? Hvarför skriker du?

Holpainen skakade henne, men då han inte fick henne vaken, sökte han tändstickorna från golfvat och drog eld. Maris ögon voro öppna; hon var således vaken, fast hon skrek. Holpainen höjde upp lampan, för att bättre kunna se henne.

— Hvad felas dig? Se så!

Han skakade henne vid skuldrorna, och nu kom Mari äntligen till sig sjelf. Men hon såg skrämnd ut och ögonen sväfvade oroligt omkring.

— Hvarför skrek du?

— Inte, inte så hårdt, hviskade hon, att de inte komma tillbaka.

— Hvilka?

— De, de samma.

Hon såg skrämmd bakom sig till yttersta ändan af rummet, dit den dåliga lampans ljus inte nådde. Holpainen betraktade henne med oro; en elak aning ville stiga upp i hans bröst, men han bemödade sig att fördrifva den. En så stor hemsökelse skulle väl Gud ändå inte sända öfver dem.

— Du har drömt. Hvarför tittar du så dit i knuten, inte är ju der någon. Hör, Mari, se så, sansa dig nu!

Han skakade henne åter. Mari tycktes lugna sig.

— Är du sjuk?

— Nej, hur så?

— Som du är alldeles våt.

Holpainen for med sin sträfvva hand öfver hennes ansigte.

— Alldeles som doppad i vatten, sade han. Drömde du, då du skrek så?

— Jag måste visst ha drömt.

Mari ryste vid minnet deraf.

— Vi skola nu lägga oss och somna i Herrans frid.

Holpainen ville släcka lampan, men Mari hindrade honom.

— Nej, låt den brinna. Jag är så rädd.

— Den må brinna då.

Holpainen sköt lampan längre bort på golvet och sträckte ut sin kropp, färdig att åter fortsätta sin sömn.

— Det var ändå lycka, att det inte var något värre, tänkte han och drog täcket öfver sig.

Mari kröp ihop bakom hans rygg och tryckte sin panna mot mannens skuldra.

— Om man kunde få litet sömn, tänkte hon för sig sjelf, innan de der förfärliga synerna åter igen komma.

Hon hade inte varit somnad, det visste hon alldeles säkert. Hon såg dem alla alldeles tydligt, om det sedan var yrsel eller något ännu värre. Bara hon inte skulle förlora sitt förstånd. Så underligt tungt och styft kändes hennes hufvud. Och de dystra och förfärliga tankarna ville igen med våld tränga sig på henne. Gud älskade inte lika mycket alla menniskor; endast de höga och rika, men inte de fattiga. Sjukdom och ångest, ofärdighet och allt slags elände sände han dem, böjde dem under ett så tungt ok, att de dignade. De svagare krossades, de som hade mera lefnadslust kastade sig in på ondskap, och sålunda medförde för dem det timliga eländet äfven evig förtappelse. De höge och rike behöfde inte hafva sorg och bekymmer för sina barns framtid; det hände sällan att någon af dem blef en förbrytare, och de slutade inte i fångelser eller fattiganstalter eller skökohus.

Så var det; Gud brydde sig inte om den fattiga, utan hade förskjutit dem och lemnat dem i de onda andarnes våld...

Nu blefvo hennes tankar åter förvirrade. Hon tyckte sig se lurande fiender, hvilka väntade på tillfälle att kasta sig öfver henne. Hon kände lust att skrika, men bakom all denna förvirring och fruktan hade hon dock en förnimmelse af, att hon med sitt skrik skulle väcka alla de andra, hvilka sofvo så lugnt. Derfor knöt hon blott näfvarne åt dem och försökte trycka sig ännu närmare Holpainens rygg. Och hon tvang sig att vara tyst och skrek inte. Men svårt var det, hjertat bultade och alla pulsar slog och kroppen slungades hit och dit i krampaktiga ryckningar. Hon andades flåsande, höll med ena handen hårdt fast i Holpainens skjorta, och med den andra slog hon oupphörligt i luften, för att skrämman bort de der, som lurade bakom henne och hvilka genast närmade sig, så fort hon det minsta upphörde att hota dem.

Holpainen rätade ut sig och sköt henne undan.

— Gå mera ditåt, jag har trängt.

Mari slog honom till svar. Holpainen reste sig upp att sitta och såg på henne, utan att säga ett ord. Mari såg tillbaka; en mörk eld glödde i hennes ögon, håret hade fallit ned på pannan och hennes ansigte var förändradt. Holpainen såg alltjemt på henne. Den der förfärliga aningen bragte hans hår att resa sig.

— Hvarför slog du mig?

Mari pressade läpparna tillhopa och sade ingenting. Det var som om någon makt drivit henne att ånyo störta sig på honom, men hon hejdade sig.

— Hvarför slog du mig? Mari, hör du! Du är ju vaken, eller hur?

— Jo.

Ljudet af Holpainens röst lugnade henne. Medvetandet återvände, hon begrep att hon var tokig. Men det skulle hon inte säga åt sin man, hemligt skulle hon hålla det, hemligt så länge hon kunde.

— Du är då vaken? Hvarför slår du mig då?

— Jag hade en elak dröm. Lagg dig nu, inte skall jag slå mer.

— Är du sjuk?

— Nej. Jag har elaka drömmar.

— Välsigna dig då, kära hustru.

Holpainen lade sig åter ned bredvid henne, men vände sig nu på andra sidan för att kunna ge akt på henne.

Mari knäpte sina händer och bad halfhögt "Fader vår" och "Herrens välsignelse". Holpainen hörde, att hon bad båda rätt, ord för ord. Månne en sinnesrubbad kan dem så der, tänkte han. Hans sömn var försvunnen; han såg på sin hustru, som föreföll att vara mycket orolig. Ständigt och jemnt gjorde hon plötsliga rörelser, knyplade med sina fingrar på täcket och vände på hufvudet, liksom om hon lyssnade på något. Andedräkten var ojemn och flåsande. Kroppen skälfade.

— Du grubblar helt visst så mycket öfver vår belägenhet?

Mari svarade inte. Hon beslöt att tiga, så att Holpainen inte skulle märka något, ty helt säkert skulle hon tala i kors, om hon bara öppnade munnen. De drogo sig dit längre bort, de onda andarne. Aha, de voro ändå rädda för hennes man. Hon fick lust att gyckla åt dem och reta dem en smula, men hon vågade inte göra det så att Holpainen såg, ty det var galenskap. Hon visste att det var galenskap, fastän hon såg dem så tydligt. Der voro de nu längre borta med ryggen åt dem, och tittade endast i smyg öfver sina axlar; det var väl, att de voro rädda för hennes man.

— Du skall inte låta jordiska saker plåga ditt sinne så der; det åstadkommer ondt, och de bli ändå inte bättre deraf. Menniskan måste vara tålig och förlita sig på Gud; nog håller han vård om oss.

Holpainen undrade, att han kunde tala så der bra; orden kommo som af sig sjelfva i hans mun.

— Ja, ja, nog håller Gud vård om oss.

Mari rynkade sin panna och pressade ihop läpparna. Den dumma träskallen, som trodde, att Gud bryr sig om sämre folk. Hade hon inte tydligt sett, huru Gud tvärtom hatade dem och sände alla slags olyckor, sjukdomar och sorger öfver fattiga människor och nu slutligen de der onda andarna att anfakta henne.

— Får du inte sömn? Slut dina ögon, så somnar du kanske.

Mari slöt ögonen. Hon måste lyda, ty mannen såg strängt på henne. Hon skulle haft lust att slå honom, men hon vågade inte, han var så stark och han skulle genast taga i henne med sina hårda näfvar. Hon måste vara stilla ... stilla ... men bara han somnade, Holpainen, då skulle hon gripa med naglarna omkring hans strupe. Bara han somnade... Mari öppnade ögonen helt litet, men slöt dem åter, då hon mötte mannens lugna och forskande blick. Måste vara stilla ... stilla...

Måste vara stilla ... stilla...

Och hålla ögonen fast. Holpainen var vaken, det hörde hon på andedrägten. Och lilla Anni sof så godt den här natten. Månne barnet stackare redan började blifva bättre.

Ville sparkade, månne han hade fått täcket bort, der han låg på det kalla golvet. Hon kunde inte gå och se om honom. Holpainen såg på henne, det kände hon, fast hon inte mer orkade öppna på ögonlocken.

Måste vara stilla ... stilla...

Maris fantasier upphörde så småningom. Hon somnade.

Holpainen fick inte mera sömn. Det torde också redan varit på morgonsidan. Han sträckte sig på bädden och funderade. Det stod nu inte rätt till med Mari, det förstod han nog. Men kanske skulle det der gå öfver, när hon fick sofva litet. Äfven af för mycken trötthet kan en svag menniska blifva bortblandad, isynnerhet om hon länge varit utan att äta. Mari tog ju alltid åt sig den minsta delen, när hon delade mellan dem matsmulorna, fast hon egentligen bort äta dubbelt mer än de andra, då hon ammade barnet. Dumt att han inte förut kommit att tänka derpå. Vidare hade hon vakat många nätter med Anni, och det tog också på krafterna. Det var lycka att hon nu sof utan att behöfva vaggas, så att Mari fick hvila sig...

Mari åt ju inte ens af soppan i middags, doppade bara skeden ett par gånger. Om han i morgon skulle försöka få åt henne någonting ... om han skulle tackas begära af Tiina Katri ... ja, det skulle han göra och berätta hur skrämnd han hade blifvit i natt; då skulle Tiina Katri nog hjälpa dem...

Här stannade Holpainens tankar, ty lilla Anni började vakna. Han försökte stiga upp så sakta som möjligt, att han inte skulle väcka Mari, och steg försiktigt öfver henne fram till vaggan.

Annis ögon voro slutna, men hon vred sig och qvidde ynkligt. Holpainen vaggade och försökte sjunga, såsom Hellu eller Mari, men han fick inte sin röst att böja sig; det blef blott ett sträft brummande. Anni tycktes bli förvånad deröfver. Hon öppnade ögonen och stirrade på honom. När hon såg fadren der, hvarest hon förut varit van att finna modren eller Hellu, drog sig hennes mun på sned och qvidandet öfvergick till gråt.

Mari spratt upp och stirrade på dem med vidöppna och orörliga ögon. Hon var synbarligen ännu inte vid medvetande.

— Skulle du orka stiga upp och ge bröstet åt henne, eller skall jag hemta henne dit bredvid dig? frågade han.

Mari sade ingenting, men liksom af gammal vana kom hon till dem, och böjande sig öfver vaggan satte hon bröstet i barnets mun. Det sög ett par gånger, men vände sedan bort hufvudet och ville inte mer. Dess ansigte uttryckte plåga och ångest, den qvidande rösten var svag och hes.

— Borde man inte ge droppar åt det? frågade Holpainen åter.

Mari syntes förstå hvad han sade, fast hon ingenting svarade. Hon steg lugnt upp och gaf med en sked medikamentet i barnets mun. Holpainen följde henne noga med ögonen och försökte öfvertyga sig om, att Mari inte felades någonting annat, än att hon var trött. En underlig beklämning plågade honom likväl och han kunde inte frigöra sig från sin fruktan. Om blott tiden skulle lida och Tiina Katri stiga upp, tänkte han för sig sjelf, så att han finge höra, hvad hon menade.

Holpainen kastade sig ånyo på sin bädd, inte för att somna, utan för att invänta morgonen. De äldre barnen sofvo ännu i sin sötaste sömn i andra ändan af rummet. Mari vaggade träget, jemnt och lugnt, alldeles som förut; endast att kläderna hängde i oordning på henne, och håret föll öfver hennes ansigte, utan att hon brydde sig om att stryka bort det. Och nyss, när hon gick efter droppflaskan, tyckte han, att hon höll sig framåtlutad och drog fötterna efter sig. Men allt det der kunde komma af trötthet, och det gjorde det också helt säkert.

Sålunda sökte han qväfva den ångestfulla känsla, som plågade hans bröst. Men det lyckades honom inte förrän längre fram på dagen, då Tiina Katri på hans begäran hade varit och sett efter Mari. Holpainen följde med henne ut i farstun och der talade de hviskande om saken.

— Inte felas det henne någonting, så vidt jag kan förstå, sade Tiina Katri. Sorger och bekymmer förändra alltid menniskan, och kanske hon nu dessutom fruktar att Anni skall dö. En lycka vore det ju för det stackars barnet, men inte vill man ändå gerna ge bort dem.

— Men när jag inte kunde få henne att tala i natt; det var det, som skrämde mig mest.

— Hon var säkert så genomtrött. Inte tycks hon nu heller vilja tala mycket, men hon svarade ändå.

— Ni tror således inte, att det är någonting att frukta?

— Nej.

— Gud vare lof. Det käns riktigt, som om en tung sten blifvit lyft från mina skuldror.

— Gå in nu, att hon inte börjar misstänka något. På eftermiddagen skall jag åter se in till henne.

— Tack, kära Tiina Katri, och kom snart igen och trösta oss stackare.

— Jo, jo.

Tiina Katri undrade, hvad som så hade förändrat Holpainen. Han hade alltid förr förefallit hafva en hård och lugn natur, men nu var den grofva starka karlen uppskrämd som ett litet barn.

Mari satt hela dagen nästan oafbrutet vid vaggan. Anni blef allt svagare och svagare; hon orkade inte mer gråta ens och tog inte bröstet, fast hennes mun var alldeles torr. Hellu städade bort bäddarne och sopade golfvet. Gossarne sutto vid spisen och åto på de brödbitar, som sedan gårdagen ännu funnos i Hellus påse. Mari såg allt, som tilldrog sig omkring henne, aflägset som i en dröm. Ingenting gjorde något intryck på henne och hon kunde inte sysselsätta sig med någonting. Hennes hand rörde sakta vaggan, utan att hon ville det, endast af vana. Gossarne trätte allt emellan; hon orkade inte banna dem, hennes mun var som fastspikad, läpparna och tänderna hoppessade och tungan tjock. Själens var utanför kroppen, tyckte hon. Hon lefde inte mer och var inte der i rummet, och likväl visste hon, att hon lefde, visste att hon var just der, hvarest hon befann sig; visste att den der var hennes man och att de der barnen voro hennes barn. Hon förstod dessutom ännu det, att mannen oroligt betraktade henne och sörjde, att hon inte var som förut. Allt var dunkelt för hennes ögon, och likväl såg hon; det susade i hennes öron och likväl urskiljde hon deras röster. Hon önskade ingenting och längtade inte efter något. Om alla världens skatter hade varit der framför henne, skulle hon sett på dem med ligkiltighet. Men när hon kom ihog de nattliga synerna, vaknade likväl hos henne en önskan, den sista i detta lif. Hon skulle önskat att blifva sänkt i jordens sköte, djupt under mullen till den eviga hvilans. Och hon bekymrade sig inte ens öfver hvad det var, som skulle möta henne der på andra sidan grafven, ty det kunde inte vara värre, än den der nattens lidanden. Äfven detta tillstånd, att lefva så här utan själ, att vara som i sömn eller yrsel, var mycket plågsamt; gerna skulle hon utbytt äfven det mot hvilket annat som helst, men ändå inte mot de förskräckliga synerna. Om hon visste att de skulle komma, skulle hon hellre kasta sig i en vak.

Hellu stackare såg allt efter litet på henne; hon förundrade sig säkert öfver att hon ingenting sade. Hvad hade hon att säga? Ingenting, alls ingenting. Om hon hade kunnat koka kaffe; i pannan fans ännu sump, men det var redan två gånger kokadt på den, hvad för smak skulle den nu mer kunna ge? Det var bäst att Hellu gick och tiggde och skaffade hem brödbitar och sillhufvuden och kalla potäter; underligt att inte Holpainen kom ihåg att säga till derom. Hon sjelf kunde inte göra det, då munnen hade torkat fast och själen var borta.

Men Hellu förstod det af sig sjelf.

— Mamma, skall jag igen gå ut i sta'n och begära bröd?

Mari nickade. Stackars barn, om du för eviga tider skulle gå bort och slippa att se det här eländet, tänkte hon, men kunde inte få fram det.

Lilla Anni såg på henne med en ångestfull blick, liksom den, som begär hjelp, men ej kan tala om sin plåga. Hon kände på barnets händer och fötter; de voro kalla som döden. Mari upphörde att vagga, stödde sin kind mot venstra handen och armbågen mot knäet. I denna ställning såg hon på, hur lilla Anni höll på att dö.

Holpainen märkte, att det var något särskildt med barnet, och gick närmare. Han stod på andra sidan vaggan och såg, hur det lilla bröstet höjde sig tungt under de sista plågorna. Mannens sträfva ansigte skälfde; ett par tårar föllo från ögonen ner på nässidorna, men han torkade bort dem med sin breda tumme och gick åter att sätta sig vid bordet. Hela dagen sög han sin tomma pipsnugga; någon tobak fans der inte, men derifrån kom ändå en liten svedd smak, och sjelfva sugandet var dessutom redan en njutning.

Vid middagstiden var Hellu inte ännu hemma. Men hon hade från sin påse lemnat på bordet några kalla potäter och en rättäten brödbit. Holpainen hittade i skåpet salt, som han lade i vatten. Han vinkade tyst åt gossarne att komma och äta, och äfven åt Mari. Men hon skakade på hufvudet och blef att sitta på sin plats. Ville och Petu grepo sig deremot genast med god aptit an med potäterna, som fadren fördelade i lika delar åt alla, fyra åt hvar; för sig sjelf tog han dem, hvilka han ansåg vara dåliga.

— Åt inte ännu era potäter, innan ni få bröd, hviskade Holpainen. Om också du, Mari, ändå försökte äta en bit, så att du skulle få litet krafter. Den här tycks vara god. Om du vill, skall jag hemta åt dig.

Intet svar, endast en liten, tvär skakning på hufvudet.

— Se der, gossar! Doppa i saltvattnet.

Petu och Ville åto glupskt, men fadren hade just ingen aptit. Han tvang sig att svälja några gånger, sedan lemnade han maten. Från vaggan hördes allt ynkligare qvidanden. De skuro som knifvar i hans hjerta. Han önskade, att det snart skulle bli slut för det arma barnet.

Mari satt framåtlutad som förr och betraktade barnet, hvars ögon voro stelt riktade åt samma håll. Hon undrade för sig sjelf, att hon så likgiltigt kunde se lilla Annis plågor, liksom om de alls intet skulle angått henne. Skulle hon redan hafva lidit till den grad, att ingen sorg mer kunde göra intryck på henne. Kall och oberörd skulle hon i detta ögonblick kunnat se alla kämpa med döden. Och några timmars än så svåra plågor voro ju i alla fall ingenting i jemförelse med ett långt och mödosamt lifs alla lidanden. Bättre att alla doge nu med ens, så att de skulle blifva saliga. Härvid kände hon åter sitt hufvud blifva virrigt, och det var som om en osynlig makt ville drifva henne att störta sig på barnen för att göra ett slut på lifvet för dem, åt hvilka hon sjelf hade gifvit det. Men när hon lyfte upp hufvudet och genom hårtestarne kastade en mörk blick på mannen, måste hon afstå från sin föresats, då hon såg hans allvarliga och forskande ögon. Med det samma försjönk hon äfven åter i sin förra slöhet; hon såg allt, hvad som tilldrog sig, och såg ändå ingenting, hörde och hörde ändå inte, led och kände ändå inga lidanden, lefde som i yrsel och brydde sig om ingenting alls.

Hellu kom hem. I ena handen höll hon den fyllda påsen, med den andra famlade hon efter låset, för att draga dörren till.

— Jag fick stekben till soppa, jublade hon.

— Sakta, sakta! hviskade fadren och visade med handen på vaggan.

Hellu blef förskräckt. Det var som om iskallt vatten hade slagits öfver hennes kropp ända ned till fötterna. Hon ställde sin påse i en vrå och gick på tårna fram till Anni. Endast ett ögonkast, och hon begrep allt. Lilla Anni hvarken gret eller skrattade mer, hon behöfde inte mer deras hjälp. Tungt och långsamt drog hon andan der i sin vagga och såg mot taket utan att röra ögonen, liksom väntade hon på att någon skulle komma och taga henne.

Hellu smög sig till sängkläderna i knuten och kastade sig ned der framstupa. Af kroppens skälfningar syntes det, att hon gret, fast inga snyftningar hördes.

Holpainen satt lutad och med hufvudet nedböjdt nästan till knäna. Händerna voro knäpta öfver pannan. Han försökte bedja, men kunde inte; hans tanke stod stilla. Han satt der blott och väntade tyst, väntade på det afgörande ögonblicket. Han andades knappast; dödens tunga och högtidliga närvaro lade sig tryckande öfver allt lif i rummet.

Också gossarne sutto nu stilla bredvid hvarandra. Ville såg med stora ögon än på modren, än på fadren. I mungiporna syntes ännu smulor efter maten och kinden hade skafvats röd af den hårda brödkanten. Petu höll med båda händerna i sin nakna fot och undrade, att inte frun ännu hade hemtat åt honom byxor, fast hon i går lofvade så säkert.

Och Mari var som en bild, orörlig, tyst och liflös.

Annis andedrag blefvo allt glesare, sedan rosslade det ett par gånger i hennes bröst, och dermed var allt slut.

Hellu väntade en stund, om ännu ingenting skulle höras. Men när allt förblef tyst, förstod hon, att Anni var död. Och fast hon hade bedt, att Herren skulle taga henne från denna verld, kändes det ändå så svårt, då lilla Anni nu hade gått bort, att hennes hjerta ville brista. Hon gret högljudt, och då började också Ville gråta.

Tiina Katri hörde gråten in till sig och kom att se åt.

— Jaså, sade hon sakta, det är slut re'n här, ser jag. Fort gick det också. Ja, ja, Mari stackare, Herren gaf och Herren tog, välsignadt vare Herrens namn.

Mari satt fortfarande på samma plats och i samma ställning.

Tiina Katri slöt likets ögonlock och band en duk under hakan.

— Lagg dig till hvila för en stund, Mari. Jag skall tvätta lilla Anni, och sedan måste hon väl föras bort

från det varma rummet.

— Och jag måste börja laga kista, sade Holpainen.

Mari, som hittills inte hade sagt ett ord, började nu plötsligt tala, hastigt och häftigt.

— Blå kista och vitt täcke; det bör vara sherting, och en blomma i handen. Skaffa pengar någonstans ifrån, Holpainen.

— Jo, jo.

Holpainen var så nöjd, då han hörde Mari tala, att han skulle kunnat lofva att taga månen ner från himmelen, om det skulle galt.

— Och hon får inte läggas i gemensam graf, utan skildt för sig, alldeles skildt.

— Nej, nej, var lugn för det.

— Och af myrtenqvistar skall det lagas en krans på hennes hufvud och en blomma i handen, en sådan der, som kostar en mark, och shertingsskjorta. Ja, hör du, shertingsskjorta och blomma i hand och krans...

Tiina Katri och Holpainen sågo på hvarandra. Det plötsliga ordflödet gjorde mannen åter orolig.

Men Tiina Katri sade lugnt:

— Lagg dig der på sängkläderna, Mari, och försök att somna. Du är ju alldeles genomtrött. Vänta, skall jag lägga dyna under ditt hufvud. Se så der, lagg dig dit nu.

— Går du inte redan, Holpainen, och gör den der kistan, den der kistan...

— Tala inte mer nu, det tröttar dig. Nog gör Holpainen kistan, och vi skola bestyra om allt, skjortan och täcket och blomman ... var nu bara lugn. Slut ögonen, så får du bättre sömn.

Mari slöt ögonen, men läpparna rörde sig ständigt. De andra kunde emellertid inte urskilja orden. Man försökte vara helt tyst. Tiina Katri tvättade liket och gick in till sig efter en ren skjorta åt det.

Mari hade blifvit stilla, men de visste inte säkert, om hon hade somnat. När Tiina Katri och Holpainen efter en stund buro liket ut på ett bräde, såg Tiina Katri bakom sig och såg då Maris ögon vidöppna följa dem. I dem brann en dunkel, hotfull glöd.

Tiina Katri skyndade genast tillbaka, så snart de fått liket ut i lidret. Holpainen hade tänkt stanna der i sina tankar, men hon knyckte i honom.

— Kom bort nu, hviskade hon.

De hade ännu inte hunnit upp på trappan, då de inifrån hörde ett hemskt ljud, och i det samma kommo barnen alla tre rusande ut från dörren emot dem.

— Mamma, mamma...

Mera kunde Hellu inte säga. Holpainens hår reste sig på ända och han gick förbi dem in.

— Herre Gud! suckade Tiina Katri sakta, stannade och tryckte handen mot sitt hjerta.

— Kära barn, gå in till gårdsfolket och stanna der. Säg att jag skickade er.

Hon sköt dem mildt ner från trapporna och vände sedan sjelf tillbaka. Ljudet hade förbytt sig till skrik. Det var ett djupt och stråft rytande, inte en människas klagan och inte ett djurs tjut, utan båda förenade och ännu något annat dertill, hemskt och förfärligt. Det var som en gråt från en aflägsen, okänd verld, der andarne vrida sig i qvalens eld.

Der låg hon ännu raklång på sin bädd, inte mer samma saktliga, tåliga qvinna, som förr, utan en rasande, rytande dåre. Holpainen höll henne fast med båda händerna.

— En prest! En prest! ropade han, så snart Tiina Katri visade sig i dörren.

— Och doktorn! ljöd det ännu efter henne i farstun.

Tiina Katri sprang. Först till presten och sedan till doktorn. Och båda följde genast hennes brådskande kallelse.

Pastorn kom först. Men han kunde inte ge någon hjälp. Den sjuka skrek ännu förfärligare, när hon såg honom, och hörde alls inte på hvad han sade. Dessutom kastade hon sig ännu så, att Holpainen hade all möda att hålla henne.

— Jag kan inte göra någonting här, sade pastorn rådlös, men vi skola vänta på doktorn. Der kommer han också redan.

Doktor Wialén kom in, lugn och allvarlig. Vid första ögonkastet såg han, hur det var fatt. Han vände sig till Tiina Katri, som darrande stod bakom dem nära spisen.

— Ge mig tvänne bälten eller någonting sådant.

Tiina Katri anade hans afsigt. Hon såg omkring sig och fann Annis lindor. Dem gaf hon åt doktorn, som med den ena band Maris fötter tillhopa och med den andra hennes armar bak ryggen. Derpå trycktes hon åter ner på sängklädshögen i knuten.

Doktorn såg på bordet och på fönsterbrädet.

— Bläck och penna?

Sådant fans inte. Tiina Katri sprang in till gårdsfolket för att begära.

Doktorn undvek Holpainens frågande blickar och såg ut genom fönstret.

— Kan hon botas? frågade pastorn, men fick intet svar.

Heikura hemtade sjelf papper och bläckflaska samt penna och stälde dem på bordet. De voro alla tysta, under tiden doktorn skref.

— Ge in häraf en matsked hvar annan timme, sade doktorn och räckte en papperslapp åt Holpainen.

— Ja, sade pastorn, i det han tog sin hatt, vi lära inte ha något vidare att göra här.

— Förlåt, sade då Heikura, jag skulle be... Månne här vara något hopp om bättring?

Han såg på läkaren.

— Hur så?

— Det vill vara litet svårt. När jag också har andra hyresgäster. Inte vilja de höra på det der.

Alla förblefvo tysta ett ögonblick. Pastorn och doktorn vexlade några ord på svenska. Derpå frågade den förre:

— Vill Holpainen föra sin hustru till Harjula fattiggård?

— Skulle hon tagas emot der?

— Det tror jag visst. Jag skall skrifva en lapp, som ni får föra till ordföranden i fattigvårdsdirektionen.

— Det är väl bäst att jag gör det. Holpainen slipper ändå inte härifrån nu, sade Tiina Katri.

Hon fick lappen. Sedan gingo doktorn och pastorn bort tillsammans.

— Är det inte något hopp? frågade pastorn, när de voro i porten.

— Nej, svarade doktorn kort.

De gingo tillsammans längs trottoaren. De hade samma väg. Efter en stund sade pastorn åter:

— Jag har inte nyligen sett ett så stort elände.

— Det fins nog mycket sådant i verlden.

— Ja, ja. Sjukdom och svaghet och allt slags elände. Och det värsta är, att man inte kan hjälpa det.

— Nog skulle man kunna, bara man skulle vilja.

— På hvad sätt då? Låt höra, doktor.

— Rikedomen bort och fattigdomen också. At alla arbete och mat, se der det första vilkoret.

— Det är lätt att säga. Och sedan?

— Bättre helsovård. De dåligt och ohjelpigt sjuka på ett hastigt och plågfrött sätt bort från livvet.

— Herren bevare oss! På det der sista sättet skulle ni ju företaga er att ändra hvad Gud förordnat.

— Inte i det fallet mer än i andra, der menniskan sträfvar att bli naturens herre.

— Nej, nej, doktor!

Pastorn skakade på hufvudet.

— När ett djur plågas och lider, och ni vet, att det inte kan botas, hvad gör ni då?

— Men det är ju en annan sak.

— Hvarför det? Fordrar inte samma känsla af medlidande att göra slut äfven på en människas lidanden?

— Vi kunna inte veta, i hvad afsigt Gud sänder dem åt människorna.

— Då vore det också orätt att bota de sjuka, om vi en gång utgå derifrån, att sjukdomarna komma genom Guds särskilda beslut. Och för att vara ännu mer konsekventa, så är kanske också redan helsovården synd, emedan vi genom den förhindra och försvåra det för Gud att sända sjukdomarna.

— Det må nu vara dermed huru som helst, men åtminstone ha vi inte rätt att förkorta nådens tid för någon.

— Om ni skulle predika det der då, när krigen förklaras, så vore jag af samma åsigt som ni. Men det gör ni inte. Enligt gammal, god sed får man då döda och stympa massvis friska, starka män, utan att någon har samvetsqual deraf. Ja, man djerfs dertill ännu bedja Gud om välsignelse för "vapnen", och kanske man samtidigt på köpet uppmanar människorna att älska sin nästa såsom sig sjelfva. Man betänker inte, att också den är ens nästa, som man går att döda.

— Krigen äro Guds hemsökelser. Dem kunna vi inte undvika. Gud regerar verlden på det sättet, att han låter det onda bestraffa sig sjelft.

— Nej, kära pastor, ni har en aldeles oriktig uppfattning af Gud. Var säker på, att människorna inte skulle bryta mot Gud, om de läto krigen försvinna ur verlden. Men för att gå tillbaka till den der olyckliga qvinnan, så försäkrar jag er, att nådens tid inte är till något gagn för henne; ty när förståndets gnista har slocknat, har också själen förlorat sin förmåga att skilja mellan godt och ondt, och sålunda blir det också omöjligt att göra bättring.

— Men hennes lidanden kunna vara andra till undervisning och varning.

— Den, som inte på annat sätt kan vinna sin själs salighet, än genom en annan människas lidanden, må hellre gå till helvetet. Förlåt, herr pastor, men sådan är min religion. Och det går inte i mitt hufvud, att Gud skulle ha gjort den der stackars qvinnan sinnesrubbad, för att möjligen frälsa hennes kraftfulle mans själ. Då vore Han ju... Nej, nej, herr pastor. Reformera er religion; den der läran duger inte mer för nutidens menniskor. — Och adjö nu, jag måste vika in i den här gården.

Han gick in genom porten och pastorn fortsatte ensam sin väg, tankfull och allvarsam.

Sextiden på aftonen kom Tiina Katri från fattigvårdsdirektionens ordförande med tillståndslapp i handen. Holpainen stod då på gården och talade med Heiskanen. Han hade lossat Mari från banden, emedan hon så innerligt bedt derom och lofvat vara stilla. Hon hade också sedan varit så saktlig och ordentlig, att Holpainen vågat lemna henne ensam, under tiden han som hastigast stack sig ut. De öfverlade nu der alla tre en stund, om det vore bäst att bege sig af med henne ännu samma qväll, eller lemna det till följande dag.

— Men hvad blir det bättre deraf, sade Heiskanen, då hon i alla fall måste föras. Du får en svår natt, om hon igen blir oregerlig.

— Och barnen äro rädda, tillade Tiina Katri.

— Nog kan det vara så, sade Holpainen. Vi skola gå och se, hurudan hon nu är.

När de kommo in, syntes Mari inte till. De sågo häpna omkring sig, till dess Tiina Katri märkte, att sängklädshögen närmast väggen var litet pösigare. Holpainen började kasta kläderna undan och då funno de henne der allra underst, hopkrupen på golfvet. Hon darrade och stirrade på dem.

— Ni få inte komma, bort, bort, ni få inte komma, ni få inte komma ... klagade hon med jemrande

röst.

— Var inte rädd, inte göra vi illa åt dig, sade Holpainen, i det han försökte få henne fram.

— Bort, bort, bort...

— Mari kommer litet ut och går med oss, sade Heiskanen. Vi skola gå och se på staden.

— Ja. Vi skola släta håret först och knäppa klädningen, talade Tiina Katri inställsamt; jag kommer också med.

— Låt bli mig, låt bli mig, jag kommer inte, nej, nej, bort — bort!

Det sista ordet skrek hon fram med hela sin styrka.

— Tyst, tyst, eller binda vi igen händerna, sade Holpainen.

— Ni får inte binda, nog skall jag vara tyst. Tyst ... tyst...

Hon lät nu Tiina Katri ordna hennes hår och kläder. Sedan tog Holpainen henne under ena armen och Heiskanen under den andra. På detta sätt gingo de nu att föra henne till Harjula fattiggård, hvilken var belägen ungefär en verst utanför staden. De gingo förut och Tiina Katri följde efter dem. Mari talade hela tiden till dem med sakta röst.

— Voj, voj, voj, hvad för illa har jag gjort åt er, när ni plåga mig så der; voj, voj, voj, förbarma er öfver mig olyckliga, voj, voj.

De drogo henne med sig och svarade ingenting. Och om hon började höja rösten, varnade Holpainen henne:

— Nå, nå! Kom ihåg, att vi ha banden med oss.

Då sänkte Mari genast rösten nästan till en hviskning.

De mötte flere personer, dels till fots, dels åkande. Alla sågo förvånade och frågande på dem. Några stannade nyfiket.

— Hvad felas henne? förs hon till dårhuset, eller hvart?

— Hvad gagnar det er att veta det? svarade Tiina Katri.

De fortsatte sin väg. Menniskorna följde dem en stund med ögonen och vände sig sedan åter om att gå.

Slutligen kom man till Harjula. Tiina Katri gick in för att visa tillståndslappen, och de öfriga stannade på gården.

Vårdaren skrapade sig bak örat.

— Svårt har man med de kloka, och så skall man ännu få dårar till. Sex ha vi förut. Är den här våldsam?

— Jo, ibland till och med riktigt svår.

— Man är utkommen med dem. Hvart skall man nu sätta henne?

Han såg på sin hustru, som satt i samma rum.

— Må inte i barnbyggningen? Der är skrubben tom efter Eva.

Till venster om porten var en liten byggning, innehållande två rum, der fattiggårdens gamla gummor och alla de mindre barnen bodde. De förra voro omkring ett tiotal, de senare vidpass tjugtu. I ena vrån af det första rummet fans en af bräder gjord skrubben för dårar. Den fick Mari till logis, då den för ögonblicket råkade vara tom.

En het, stinkande luft slog emot dem, då dörren öppnades. Tiina Katri var nära att qväfvas. Hon lade ena hörnet af förklädet mångdubbelt för munnen.

Barnen greto och bråkade.

— Vill ni vara stilla, ungar! ropade en af kvinnorna med gäll röst.

De äldre tego och stälde sig att se på de främmande, men de yngre fortforo att gnälla. I främre rummet sutto några qvinnor och spunno ull, andra åter kardade. Dörren var öppen till nästa rum; der höllos fem vaggor på en gång i rörelse. Barnen skreko och de vaggande sjöngo, om ett sådant entonigt gnolande kunde kallas sång. Allt emellan slog de med handen på vaggan:

— Tomten kommer, tomtten kommer! Vill du vara tyst!

Barnens nedvätta trasor och lindor hängde längs snören i båda rummen. Från dem utspred sig en stark lukt, hvilken än mera förpestade luften.

Mari blef orolig genast som hon steg öfver tröskeln.

— Bort, bort, bort, jag vill inte, jag vill inte, bort, bort, bort ... klagade hon.

Vårdaren öppnade dörren till skrubben. Ett svart mörker gapade emot dem.

— Sätt henne dit, sade vårdaren.

— Jag vill inte, nej, jag vill inte, nej, nej ... ropade Mari.

Men hon var redan inne och dörren slogs i lås.

Hon bultade förfärligt i väggen och skrek, skrek åter igen med den der hemska rösten, som inte liknade en människas klagorop och inte heller ett djurs tjut, utan båda gemensamt.

— Ähä! sade gummorna åt barnen, hör ni nu, tomtten kommer redan!

Barnen böjde sina hufvuden åt sidan och slöto ögonen. Och nu behöfde de vaggande inte mer sjunga; barnen voro så tysta, att de knappast andades.

Äfven de qvinnor, hvilka spunno och kardade, upphörde att prata. Alla lyssnade till denna enda röst, som fylde båda rummen och hördes långt ut på gården och i hvilken liksom naturens hela ångest trängde sig fram.

Tiina Katri var den första, som skyndade ut på gården. Den elaka luften i rummen trängde genom det hopvikta förklädet i hennes mun och näsborrar; den retade och stack i halsen, och hon var nära att qväfvas. Allt, hvad hon den dagen hade ätit, kom upp, och till slut grön galla. Ur hennes ögon rann vatten ner på kinderna. Hon låg med bröstet mot trappans ledstång och stånkade.

En af sköterskorna stod bredvid och skrattade.

— Verkade den der lukten så qväljande, ha, ha, ha! Det är bara af ovana. Inte känner man alls af den, när man blir van. Om ni skulle varit här under den förra dårens tid, som alls inte tog vård om sig, utan var förfärligt osnygg, då först skulle ni fått känna en stank! Det qväljde till och med mig ibland, isynnerhet när jag gjorde rent i skrubben, fast jag af naturen för resten just inte är bland de ömtåligaste.

— Gud förbarme sig, man kan ju riktigt dö häraf, mumlade Tiina Katri, när hon började känna det litet lättare.

— Kom bort, se så, hvad skall du der onödigtvis, sade Heiskanen, som jemte Holpainen gick mot porten. Tiina Katri hann upp dem.

— Hvarför hålla de människor i en sådan stank, sade hon häftigt. De samla alla gamla gummor och de små barnen på samma ställe, och på köpet ha de der också dårarnes skrubb. De kunde ge åt de stackrarna åtminstone ren luft; inte lär der ändå vara just något öfverflöd i matväg, då de sågo så magra och bleka ut.

— Det sägs att de få salt fisk endast om söndagarne, en gång i veckan.

— Olycklig den, som kommer dit.

— Om man skulle dö i tid, så att man inte blefve gammal och orkeslös.

— Underligt att de inte hellre gå och hänga sig, än de härda ut med ett sådant der elände.

De gingo förut, Tiina Katri och Heiskanen; Holpainen gick ett stycke efter, med hufvudet nedböjdt och skuldrorna hopsjunkna. Hans steg voro så tunga, att man skulle tro, att han bar en stor börda på sin rygg. En gammal vadmalsrock, gråbrunaktig, hängde omkring honom, och byxorna voro sönder bak.

Tomt och ödsligt föreföll Holpainens rum dagen derpå. Två personer hade samtidigt förts bort,

modren och lilla Anni. Hellu var rädd för lidret, der lilla Annis lik var; hon gjorde en lång omväg, hvar gång hon gick der förbi efter ved. Och om hon måste gå ut i mörkret, skälfdde hon som en garnhärfva.

Äfven var hon rädd för den der knuten, der modren hade skrikit så förfärligt. I skymningen satt hon alltid med gossarne vid spisen, och då vågade hon inte vända hufvudet ditåt och inte heller mot vaggan, i hvilken lilla Anni hade dött. Hon talade saktare än förut; det föreföll svårt att få fram ett ljud, och om hon också fick det, ljöd det så främmande, att hon inte ville känna igen sin egen röst. Hon tänkte oupphörligt på modren; hon mindes så tydligt, hur hon såg ut, då hon satt med Anni i famnen och med sin lugna röst sade något åt dem. Och hon kunde inte förstå, hur de skulle kunna komma tillrätta utan modren, hvem som skulle skaffa åt dem kläder och annat som de behöfde. Också det var så ovanligt, att de dagen igenom voro ensamma, öfverlemnade åt sig sjelfva, att det fans ingen som befalde dem något, eller nekade, utan de fingo från morgon till qväll vara och lefva hur de sjelfva ville. Gossarna väsnades och slogos efter eget behag, och om Hellu sökte hindra dem, brydde de sig inte derom. Och inte ens, om hon hotade att säga åt fadren, ty de visste, att hon i alla fall inte skulle göra det.

Ibland hade Hellu så ledsamt efter modren och Anni och den förra tiden, att tårarne med våld trängde fram i hennes ögon. Men modren hade alltid varnat henne för att gråta, för att hon inte helt och hållet skulle förlora sin syn. Derfor torkade hon genast bort tårarne, så fort de sipprade fram, och drack vatten, så att hon fick den qväfvande känslan bort från strupen. Likväl visste hon, att det aldrig skulle bli en glad stund i deras hem, om inte modren skulle komma tillbaka frisk. Men om det skulle hända, då skulle hon vara som i himlen och skulle inte bry sig om, fast hon skulle svälta eller hvad som helst, ja, fast hon skulle blifva stenblind.

Ville sörjde inte och inte Petu heller särdeles, om de också ibland voro liksom försjunkna i tankar. Frun hade hemtat åt honom byxor, och han klagade ett par gånger öfver, att modren inte hade sett dem. De hade sammet i sömmarne och glänsande knappar. I början ville de alltid falla ned, emedan han inte hade hängsel, men Hellu hittade ett stycke snöre på gården, och när de med tillhjälp af detta bundos kring lifvet, så höllos de sedan.

Tiina Katri stack sig in och såg efter dem alla dagar. När hon hade byke, tog hon också deras kläder i tvätten. Och när Hellu råkade få stekben i staden, slog hon sönder dem och hjälpte att sätta grytan på. Nog kunde Hellu sköta om elden, men grytan var svår att få i kakelugnen och derifrån bort igen. En gång när hon skulle göra det, brände hon sin hand, och derefter vågade hon inte ens försöka. Om inte fadren var hemma eller Tiina Katri, gick hon till gårdsfolket, och alltid kom någon derifrån och hjälpte henne.

Fadren satt för det mesta framåtlutad, med hufvudet nedböjdt, och sög sin tomma pipa. Han talade inte ens så mycket som förr, men Hellu tyckte ändå, att det kändes så tryggt, då han var hemma. Hon nästan önskade, att fadren inte skulle få arbete, ty de skulle vara så rädda, om han skulle vara borta från morgon till qväll och de skulle måsta vara ensamma i rummet, när det blef skumt, ja kanske också alldeles i mörker.

Men denna önskan gick inte i fullbordan. Följande vecka gick fadren redan till jernvägsarbetet, och sedan fingo de endast se honom som hastigast vid middagstiden och sent på qvällen, kort innan de lade sig. Om morgonen var han redan borta, när de vaknade. Om söndagarne var han deremot hemma, fast han då inte orkade vara uppe; ty han var ibland så trött efter veckans hårda arbete, att han låg hela dagen.

Det fans också en annan orsak, hvarför Holpainen försökte sofva så mycket han blott kunde. Under det han arbetade, hade han inte tid eller orkade han inte tänka just mycket, men när han kom till det tomma hemmet och såg de olyckliga barnstackrarne, hvilka ledo hunger och allt slags brist, då blef hans sinne tungt, och han fruktade, att om han skulle börja sörja allt för mycket öfver lifvet, så skulle det gå med honom på samma sätt, som med Mari. Han visste därför inte bättre råd, än att somna bort från sorger och bekymmer, då han inte på annat sätt kunde skjuta dem ifrån sig.

Det ställe, der det arbetades på jernvägen, var vid Kotkakallio backe åt Harjula till. Han kunde mycket väl se trappan till det hus, der Mari var. När han rätade ut sin rygg och hvilade från arbetet med båda händerna stödda mot spaden, gingo hans blickar, äfven mot hans vilja, öfver viken och åkrarna dit bort. Ofta råkade han se, hur dörren öppnades och någon steg nedför trappan. Han kunde inte riktigt urskilja, om det var man eller qvinna, men hvad angick det honom, det var i alla fall inte Mari.

Holpainen gräfdde under backslutningen, men ofvanför voro karlar, som höggo sten. De voro alla unga och stora gyckelmakare.

— Hej, Holpainen, kom hit litet! ropade de en gång der uppifrån.

— Hvad är det? ropade Holpainen tillbaka och såg upp.

— Nå, kom nu!

Holpainen gick litet tveksamt dit till dem.

— Der får du. Tag och ät!

— Hvad är det? Stengrus?

— Ja just. Se så, ät nu och krusa inte.

— Tig du. Hvem äter sådant?

— Duger inte ärtsoppan åt drängarna? Så menade ju de der herrarne, då de gåfvo oss åttio penni i dagspenning, att när de få bröd, så kunna de äta grus till sofvel.

— Håll då till godo dermed, ni, som just hugga det, sade Holpainen och gick tillbaka till sitt arbete.

— Det skola vi göra! Och ät du af den dy, som du gräfver upp från jorden. Men låt den först smälta i munnen, svälj inte ner den frusen, du kan få ondt i magen.

— Ha, ha, ha, skrattade de andra.

Holpainen brydde sig inte om att svara. Med ryggen krokig arbetade han, högg spaden med kraft i jorden och kastade upp en hög af mull. Hvar gång han böjde sig, brakade byxorna bak. Hålen blefvo allt större, luften kändes kall mot huden.

Från huset vid Harjula porten hördes tid efter annan en skrikande stämman, ibland sträf och djup, ibland gäll och klagande. Barnen derinne tystnade då och vände ögonen bort från skrubben. Qvinnorna upphörde med sitt arbete och lyssnade. Och långt omkring hördes denna röst, öfver ängarna och åkrarna ända till landsvägen och upp till hvarje ställe i gården. Och alla andra klagoljud upphörde så länge i vårdanstalten, de sjuka glömde sina plågor och barnen sin hunger, de trätgiriga sina bittra tankar. Ty i detta enda skrik fick hvars och ens ångest och vånda sitt uttryck, och det kändes då lättare i deras bröst.

End of Project Gutenberg's Lifsbilder från finska hem 1, by Minna Canth

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK LIFSBILDER FRÅN FINSKA HEM 1 ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic

works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to

the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.